

**Az Ózdi Művelődési
Intézmények Lajos Árpád
Honismereti Körének
évkönyve**

Ózd, 2008

**AZ ÓZDI MŰVELŐDÉSI INTÉZMÉNYEK (ÓMI)
KIADVÁNYA**

Felelős kiadó:

**Pappné Szalka Magdolna igazgató,
Ózdi Művelődési Intézmények**

Szerkesztette és összeállította:

Alabán Péter – Döbör Istvánné – Kocsik László

A borítón: az Olvasó látképe 1924-ből

Reprodukció: F. Dobosy László

A kötet megjelenését támogatták:

**Bükk Művelődési és Vendéglátó Ház a Közösségért Alapítvány
Pro Renovanda Cultura Hungariae Alapítvány
Ózdi Közélet Szerkesztősége**

Számítógépes tördelés:

Ózdi Közélet Szerkesztősége

Nyomdai kivitelezés:

Litoplan Kft., Kazincbarcika

ISSN szám:

0230-1512

Előszó

1970-ben az Ózdi Liszt Ferenc Művelődési Központ Honismereti Körének évkönyveként, az ÓKÜ sokszorosító üzemében nyomtatva jelenhetett meg kézirat gyanánt szerkesztve a Lakóhelyünk Ózd 1. száma. Kiadót a kötet nem jelöl. Ugyanezen évben a „125 éves az ózdi gyár” c. jubileumi kiállítás megrendezésére a Liszt Ferenc Művelődési Központ emeleti három helyiségében került sor.

A 2. szám az Ózdi Népművelési Intézmények Lajos Árpád Honismereti Körének Évkönyveként az előzőhöz hasonló formátumban készülhetett el.

1964-ben a Borsod megyei Múzeumok Baráti Köre ózdi alcsoportjának tagjai a helyi Liszt Ferenc Művelődési Ház egyik szakosztályaként tevékenykedtek.

Mintha ismétlődne bizonyos értelemben a múlt. E 16. szám az Ózdi Művelődési Intézmények kiadásában a Lajos Árpád Honismereti Kör közreműködésével kerülhetett kiadásra.

S az Ózdi Művelődési Intézmények székhelye a volt LFMK, azaz az Olvasó.

Küldetése van az intézménynek, az Olvasónak, a Lajos Árpád Honismereti Körnek abban, hogy segítse és közreműködését adja a történetírásnak, hiszen ami ma a jelent, holnapra a múltat jelenti, ezáltal történelmet ír.

S ha a krónikás pozitív történéseket rögzíthet adott település, intézmény, szervezet életéből, az csak fokozhatja örömiüket. Kívánom valamennyiünknek, hogy az összefonódás intézmény és honismereti kör között hosszú távon gazdag múltunk után dicső jelenről tudósíthasson.

Ajánlom e szerény kiadványt mindazoknak, kik nosztalgiával gondolnak vissza a dicső múltra, kik érdeklődői a város jelenlegi aktív közéletének, s kiknek fontos Ózd város jövője is.

Pappné Szalka Magdolna
igazgató
Ózdi Művelődési Intézménye

DÖBÖR ISTVÁNNÉ A LAJOS ÁRPÁD HONISMERETI KÖR TÖRTÉNETE (1962-2007)

(Részletek a 45. évforduló alkalmából tartott jubileumi emlékülés előadásából)

A kezdetek **1962** nyaráig nyúlnak vissza, amikor az Ózd város és környékének története iránt érdeklődők elhatározták, hogy közösen gyűjtik a múlt emlékeit, a gyűjtemény számára pedig idővel Múzeumot létesítsenek. **Dr. Faggyas István** és **Veszelooszky Viktor** tájékozódás céljából felkereste a miskolci Herman Ottó Megyei Múzeumot, ahol lelkes támogatót találtak **Kemenczeyné Végh Katalin** muzeológus személyében. Ekkor készült a **Borsod megyei Múzeumok Baráti Köre** alapszabályzata, melyet jóváhagyás után elküldtek Ózdra. Ennek ismeretében megkezdődött a toborzás az Ózdi Kohászati Üzemek dolgozói és a város lakosai körében. November 9-én a Városi Tanács tanácstermében megalakult 21 fő részvételével a Borsod megyei Múzeumok Baráti Köre ózdi alcsoportja. Létrehozták a hattagú vezetőséget. Tagjai a következők voltak: elnök: id. **Dobosy László**, elnökhelyettes: **Dr. Szondy György**, titkár: **Veszelooszky Viktor**, a régészeti csoport vezetője: **Dr. Faggyas István**, a helytörténeti csoport vezetője: **Mikola Béla**, a gyártörténeti csoport vezetője: **Vass Tibor** lett. **1963** elején támogatást kértek az Ózdi Kohászati Üzemek vezérigazgatójától, s javasolták az iratselejtezés szakzerű elvégzését és a műszaki emlékeknek minősülő berendezések kataszterezését. A gyűjtendő anyagok tárolására a Békekerti Nyugdíjas Klubot kérték el. Kezdetét vette a néprajzi anyaggyűjtés és a tagtoborzás. Még ebben az évben Center térségében útépités során értékes leletek kerültek elő: az ember alakú urna és más kultikus edények leletmentésében a kör tagjai is részt vettek.

1964. október 30-án nyílt meg a Kör rendezésében a „**Palóc néprajzi és népművészeti kiállítás**”, melyet november 9-ig 2029 fő tekintett meg. Az év folyamán a Kör tagjainak száma negyvenkét főre emelkedett, míg a gyűjtemény 102 darab néprajzi tárggyal gyarapodott. Decembertől a helyi **Liszt Ferenc Művelődési Ház** egyik szakosztályaként tevékenykedtek, ahol kiadásaik fedezésére költségkeretet biztosítottak. **1965.** április 16-án, az éves közgyűlésen átalakult a vezetőség, míg a szakosztályok vezetői maradtak a régiek. A gyártörténeti csoport tagjainak a száma öt fővel növekedett, így már valamennyi gyárrészleg képviseltette magát a körben. Október 15-én **Lajos Árpád**, a miskolci Herman Ottó Múzeum muzeológusa tartott előadást „Borsodi balladák” címmel.

1966. január 10-én, a Budapesten székelő Kohászati Történeti Bizottsággal karöltve került sor a Liszt Ferenc Művelődési Házban tíz tablóból álló „**Magyarország vaskohászatának története**” c. kiállítás megrendezésére, ahol az Ózd reprezentálását szolgáló két tabló anyagát a kör tagok állították össze. A vándorkiállítás tíz napig állt a közönség rendelkezésére, s azt 1889 fő tekintette meg. Február 21-én a Szakmunkásképző Intézetben **Dobosy László** igazgató, kör elnök tizenhárom szekrényben kiállítva mutatta be a már begyűjtött régészeti- és

néprajzi anyagok egy részét. Július 18-án az Ózdi Kohászati Üzemek II. Hivatalházában leleplezték **Stróbl Alajos** által 1896-ben készített, 200 cm magasságú „**Hámorkovács**” című **vasöntvény szobrát**; a szobor eredetije a Kassai Ipartörténeti Múzeumban található. Október 21-én a kör 5 tagja vett részt a Keleméren a Megyei Honismereti Tanácskozáson, majd a november 25-i közgyűlésen felvették a „Honismereti Kör” nevet. A vezetőséget **Czakó Gyula** személyével bővítették ki, aki később titkáruk lett tíz éven keresztül. **1967.** március 9-10-én az Ózdi Kohászati Üzemek Hivatalház I. Tanács termében - a gyár vezetői részére - kamara kiállításon bemutatták a gyártörténeti csoport tárgyi gyűjteményének és az eddig elkészített **makettek** egy részét. Még ebben az évben három muzeális jellegű gyári berendezéssel megvetették az **ipari skanzen** alapját a Szakmunkásképző Intézet parkjában.

1968. augusztus 23-án a kör tagjai jegyzőkönyvi kérelemmel fordultak az ÓKÜ vezérigazgatójához, hogy a Bajcsy-Zsilinszky út 11. sz. épületet bemutató helyiség céljára bocsássa rendelkezésükre. Októberben az ÓKÜ-től a **Kertvárosban** két épületet kaptak, az egyikbe makettkészítő-műhelyt rendeztek be. Október 31-én megnyílt a „**Barkó első ház**” és a „**Kender feldolgozás vidékiünkön**” című kiállítás, melyet november 8-ig 2500 fő tekintett meg. Munkájuk nyomán, Ózdon több iskolában megalakult a honismereti- és néprajzi szakkör. Előadásaikkal bekapcsolódtak a **Tudományos Ismeretterjesztő Társaság** munkájába. Az **1969.** február 26-i közgyűlésükön tisztújításra került. A vezetőség tagjai a következők lettek: elnök és régészeti szakcsoportvezető: **Dobosy László**, titkár: **Czakó Gyula**, gyártörténeti szakcsoportvezető: **Vass Tibor**, szabadtéri bemutató szakcsoportvezető: **Veszelszky Viktor**, a településtörténeti szakcsoport vezetője: **Szabó Imre**, a Néprajzi szakcsoport vezetője: **Bögös Mihály** lett. Ezen a közgyűlésen az Ózdi Kohászati Üzemek képviselője kérte a kört, hogy a gyártörténeti szakcsoport módosítsa az 1969. évi munkatervét, mivel 1970-ben ünnepli a vállalat 125 éves évfordulóját. Így készült el az ÓKÜ 1970. évi jubileumi ünnepségsorozatának megrendezésére vonatkozó javaslat és a kiállítás forgatókönyvének tervezete. A Kertvárosi makett készítő műhelyben, az egész évben folyt a jubileumi kiállítás makettjeinek és diaporámáinak készítése.

1970-ben a honismereti kör régi vágya teljesült azáltal, hogy „**Lakóhelyünk Ózd**” címmel megjelent az első kiadványa 500 példányban. Ebben a kiadványban a Kör tagjai által gyűjtött, feldolgozott szellemi értékeket tették közkinccsé. Május 12-én került sor a „**125 éves az ózdi gyár**” c. jubileumi kiállítás megrendezésére a LFMK emeleti három helyiségében, amelyet mintegy 8000 fő tekintett meg. Szintén ebben az esztendőben az ÓKÜ vezérigazgatója a volt **Béke étterem** épületét állandó gyártörténeti bemutató céljára rendelkezésünkre bocsátotta. **1971** májusában a tagok Inotán a **Vasas Ismeretterjesztő Szakkörvezetők Országos Tanácskozásán** képviselték a honismereti kört, de sikeresnek számít a **Néprajzi és Nyelvjárás Gyűjtők Országos Tanácskozásán**, augusztus 13-15-én, **Sárospatakon** való szereplésük is. Augusztus 19-én a gyártörténeti csoport birtokába vette a volt Béke étteremben megnyílt ÓKÜ Gyártörténeti Bemutatót, s megjelent „Lakóhelyünk Ózd” újabb száma.

Az **1972.** év a jubileumi évforduló jegyében telt el. A 700 éves Ózd méltó megünneplése, a jubileumi évforduló bemutatása képezte a kör feladatának gerincét. Április 16-án **Szendrőn** honismereti tájkonferencián képviselték a honismereti kört. Április 25-én a tagok részt vettek az **ÓNI Kulturális Küldöttértekezletén**, ahol a 3. sz. évkönyv ott volt minden küldött asztalán. A könyvet Czakó Gyula szerkesztette. Október 7-én a Liszt Ferenc Művelődési Központ tánctermeiben a „**700 éves Ózd**” c. jubileumi kiállítást rendezték meg, amelyet mintegy hétezer tekintettek meg. Október 30-án a Gyártörténeti bemutató 2. számú termében nyílt meg a „**100 éves az ózdi vasút**” c. jubileumi kiállítás, november 9-én pedig az MTV kamerája látogatott el Ózdra, s egyenes adásban mutatta be egy órás műsorban „**Ózd csodák nélkül**” címmel a várost. **1973** májusában tájkonferenciát rendeztek Ózdon a **Honismereti Kör 10 éves jubileuma** alkalmából. Ekkor jelent meg a „Lakóhelyünk Ózd” 4. száma. Októberben „**Ózd környéki pásztorélet emlékei**” címmel rendeztek kiállítást a Liszt Ferenc Művelődési Központban.

1974-1975 folyamán a **II. Országos Honismereti Konferencián, Kecskeméten** négy fő, a **Vasas Ismeretterjesztő Szakkörvezetők Országos Tanácskozásán, Inotán** két fő vett részt. Ózdon került sor ugyanakkor a **Megyei Honismereti Tájékonferencia** rendezésére, melynek házigazdája a Honismereti Kör volt. A megyéből összesen negyvennyolc fő vett részt, akiknek változatos programot biztosítottak. **1976**-ban a Szegedi Kenderfonó és Szövőipari Vállalat ismét felkérte az ózdi honismereti kört, hogy az 1969-ben kölcsönadott kender feldolgozási eszközöket az 1977 tavaszán, Szegeden megrendezendő kiállításra adják oda. Még ez év októberében rendezték meg városunkban a „**Borsod megye népművészete**” címmel időszaki kiállítást.

1977-ben az Önkéntes Néprajzi és Nyelvjárási Gyűjtők VIII. Országos Találkozóján, Kőszegen 4 fő vett részt, ahol **Dr. Faggyas István** köri tag a „**Sajó menti sírjelek**”-ről kiállítással és előadással mutatkozott be igen nagy sikerrel. Október hónapban „**a Sajó-vidék néprajza**” címmel rendezték meg időszaki kiállításukat a köri tagok. A miskolci **Herman Ottó Múzeum** a **Borsodi Kismonográfiák** sorozatban ekkor adta ki **Vass Tibor: „Jelbeszéd az ózdi Finomhengerműben”** című ipartörténeti munkáját. **1978** folyamán megtorpanás tapasztalható a köri foglalkozásoknál: összejöveteleiken csupán ismeretterjesztő előadásokat hallgattak, az I. Országos Honismereti Konferencián, **Veszprémben** pedig csak két fő képviselte a kört.

1979-ben a kör szervezeti életében változás állt be: **Czakó Gyula** a kör titkára augusztusban tragikus hirtelenséggel elhunyt. A kör újjáalakuló közgyűlésére került sor, ahol 41 fő vett részt, az új titkár **Nagy Károly** lett. A köri tagok közül a Magyar Néprajzi Társaság **Sebestyén Gyula Emlékéremmel** tüntette ki **Dobosy Lászlót**, míg a Parlamentben **Vass Tibor Móra Ferenc Emlékérmel** kapott. Első ízben került sor az **Ózdi Honismereti Pályázat** közzétételére, melynek kapcsán sajátos eszközökkel fokozták az Ózd város fejlődésével kapcsolatos kutató-, gyűjtőmunkát. **1980.** augusztus 20-án újabb elismerésben részesült két köri tag: **Dobosy Lászlót** és **Dr. Faggyas Istvánt** „**Ortutay Emlékéremmel**” tüntettek ki kiemelkedő honismereti munkájuk elismeréséül. Az Ózdi Vasas Szerkesztősége

ebben az évben felkérte a kört, egy Ózd környéki tájismertető cikksorozat megírására. Októberben a Múzeumi hónap kezdetével a kör titkára, **Nagy Károly** tizennégy részből álló ismertetőt indított útjára „**Beszélnék a régi kövek**” címmel, december végén pedig megjelent a „Lakóhelyünk Ózd” 5. száma.

Az **1981-es II. Ózdi Honismereti Pályázaton** értékelt és díjazott pályamunkák részt vettek a **XX. Istvánffy Gyula néprajzi és helytörténeti megyei és országos gyűjtőpályázaton**, ahol a következő eredmények születtek: II. díjban részesült: **Németh Gyula**, III. helyezést ért el: **Jolsvai István** és **ifj. Csikász Gáborné**. A debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Néprajzi Tanszékének díját nyerték el: **Id. Dobosy László** és **ifj. Dobosy László**, valamint **Dr. Faggyas István**. A Dobosy szerzőpár az országos eredményhirdetésen kiemelt I. díjban részesült. Október 1-jén „**Az észak-magyarországi kőedények termékeiből**” nyílt kiállítás a Béketelepi Művelődési Ház kiállítótermében. Egy hónapig lehetett megtekinteni a kiállítást, melyre 1800 fő volt kíváncsi. Ugyancsak a **Múzeumi Hónap** keretében került sor - október 30-án - továbbképzés keretében Ózd város és járás történelem szakos tanárai részére: „**Helytörténeti órák a Kohászati Gyártörténeti Múzeumban**” című előadásra és foglalkozásra, melyet **Hacsi Lajos** az egri Tanárképző Főiskola tanársegédje tartott. Az előadó azonos címmel írt pályamunkát 1980-ban az **I. Ózdi Honismereti Pályázaton**, mely I. díjat nyert ifjúsági kategóriában. A tanulmány teljes terjedelmében megjelent az ez évi „Lakóhelyünk Ózd” 6. sz. évkönyvben. **1982. január 8-án** volt a kör év eleji összejövele, ahol a feladatok meghatározása mellett a társadalmi vezetőség elnöke **Dobi Sándor** lett, míg vezetőségi tag lett: **Dobosy László** és **Saffarik Gyula**. E hónapban jelent meg a Herman Ottó Múzeum néprajzi kiadványsorozatának XII. kötete „**Néprajzi dolgozatok Borsod-Abaúj-Zemplén megyéből**” címmel. Ebben három ózdi kutató – **Id. Dobosy László**, **Dr. Faggyas István** és **Vass Tibor** – munkái is megjelentek. Harmadik alkalommal került sor április 2-án a Gyártörténeti Múzeumban az Ózdi Honismereti Pályázat eredményhirdetésére, ahol felnőtt kategóriában I. díjban részesült **Németh Gyula**, II. helyezést ért el **Saffarik Gyula**, III. lett **Dobosy László**; ifjúsági kategóriában díjakat nem adtak ki. Április 17-én a **Kaszinó** tükörtermében találkoztak a megyéből az üzemtörténeti kutatók, míg július 12-18-a között **Nagy Károly** köri titkár és **É. Kovács László Nyíregyházán** részt vett a X. Országos Honismereti Akadémián továbbképzés jelleggel. Október 4-én a Béketelepi Művelődési Házban - a **múzeumi és műemléki hónap** megnyitáskor - tárult a közönség elé a kör jubileumi kiállítása „**20 éves az ózdi Honismereti Kör**” címmel. A kiállító teremben régészeti, néprajzi tárgyak (pásztorélet eszközei, népi lakáskultúra emlékei, kenderfeldolgozás eszközei), cserépedények és üzemtörténeti dokumentumok voltak láthatók. Az egy hónapig nyitva tartott kiállítást több mint háromezren tekintették meg. Október 5-én a III. Honismereti Pályázaton értékelt és díjazott pályamunkák részt vettek az 1982. évi Istvánffy Gyula néprajzi és helytörténeti megyei és országos gyűjtőpályázaton. A kiosztott pályadíjak 50%-a Ózdra, az Ózdi Honismereti Kör pályázóihoz került. Felnőtt kategóriában I. díjban részesült **Dobosy László**, II. díjban **Németh Gyula**, III. díjban **Saffarik Gyula** pályamunkái. Ezen kívül a debreceni Kossuth La-

jos Tudományegyetem Néprajzi Intézetének külön díját kapta **Molnár Mihály** és **Dr. Faggyas István**. Az 1982. évi Jubileumi Országos Néprajzi és Nyelvjárási Gyűjtőpályázaton felnőtt kategóriában II. díjban részesült **Dr. Faggyas István** és **Molnár Mihály**, október 29-én pedig megjelent a „Lakóhelyünk Ózd” 7. száma Nagy Károly szerkesztésében.

1983. április 1-jén a Gyártörténeti Múzeumban, a már hagyományossá vált IV. Honismereti Pályázat eredményhirdetésére került sor. Ez alkalommal is igen sikeres volt a pályázati kiírás, mivel 10 pályamunka érkezett be. Felnőtt kategóriában I. díjban részesült **Dr. Kovács Károlyné**, a II. díjban **Bárdos Istvánné**, III. díjban **Balogh Gyula** és **Dobosy László**. Az ifjúsági kategóriában az I. és II. díjat nem adták ki. III. díjban részesült: **Bódis Iona** pályamunkája. Áprilisban Ózd város és járás bemutatkozott Budapesten. Erre az alkalomra készült „**Ózd és környéke**” című minikönyv, mely ezer számozott példányban jelent meg. A könyv társszerzői voltak a körből: **Dobi Sándor**, **Dobosy László**, **Nagy Károly** és **Vass Tibor**, míg a fotókat ifj. **Dobosy László** készítette. Május 27-én **Seresné Dr. Szegőfi Anna** a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Levéltár levéltárosa tartott előadást „**Rejtett kincsek a levéltárban**” címmel. Ez év nyarán újból meghirdették az Ózdi Honismereti pályázatot, immár 5. alkalommal. Először jelent meg önálló füzet formájában a pályázati felhívás, borítóján az emléklakett rajzával. A pályázatot meghirdető szervek ebben az évben bronz emléklakettet alapítottak. A hét centiméter átmérőjű bronzplakettet **Kis Sunyi István** szobrászművész készítette. Az októberi Múzeumi- és műemlék hónapban megnyílt a Liszt Ferenc Művelődési Központban a „**Rejtett kincsek a levéltárban**” című kiállítás, melyet a Borsod – Abaúj - Zemplén Megyei Levéltárral közösen rendeztek. Október 7-én **Dr. Kunt Ernő** a miskolci Herman Ottó Múzeum muzeológusa „**A temetők népművészete**” címmel, november 1-jén pedig **Dr. Fülep Ferenc**, a Nemzeti Múzeum főigazgatója „**A magyar korona és a koronázási jelvények**” címmel tartott előadást. A IV. Ózdi Honismereti pályázaton értékelt és díjazott pályamunkák részt vettek az 1983. évi XXII. Istvánffy Gyula néprajzi és helytörténeti megyei és országos gyűjtőpályázaton. Itt ismét szép ózdi sikereket értek el. Felnőtt kategóriában I. díjban részesült: **Nagy Károly**, II. díjban: **Bárdos Istvánné** és **Dr. Kovács Károlyné**, III. díjban: **Balogh Gyula**, **Dobosy László** és **Egerszeginé Dr. Hurták Erzsébet**. Ezen kívül a Debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Néprajzi Tanszékének különdíját kapta: **Molnár Mihály**. Az ez évi Országos Néprajzi és Nyelvjárási Gyűjtőpályázaton felnőtt kategóriában III. díjban részesült: **Bárdos Istvánné** és **Dobosy László** pályamunkája. A kör tagsága az év végén 62 fő volt; ebből felnőtt 52 fő és középiskolás 10 fő. Megjelent a „Lakóhelyünk Ózd” 8 száma is.

1984. január 1-től megszűnt az Ózdi Népművelési Intézmények, helyette a tanácsi fenntartású Béketelepi Művelődési Házhoz tartozott a Honismereti Kör. Március 18-án a kör tagjai részt vettek **Tardonán** a **Jókai emlékszoba és tájház** átadási ünnepségén. Április 2-án a Liszt Ferenc Művelődési Központban került sor az V. Honismereti Pályázat eredményhirdetésére. A pályázati felhívásra tizennégy pályamunka érkezett, összesen 889 oldal terjedelemben. Ebből 11 fel-

nőtt és 3 ifjúsági. Felnőtt kategóriában I. díjban részesült és a legjobb pályamunkának járó emléklakett elismerést kapta: **Dobosy László**, II. díjat kapott: **Vass Tibor**, **Kurucz János** és **Saffarik Gyula**, III. helyezést ért el: **Dr. Kovács Károlyné**, **Kaczur Ernő** és **Németh Gyula**. Ifjúsági kategóriában I. díjban részesült és a legjobb pályamunkának járó emléklakett elismerést kapta: **Szendrei Endre**. A második díjat nem adták ki, III. díjban részesült. **Laurencsik Angeli-ka**. Ezen az ünnepélyes köri összejövetelen kapták meg az alapító tagok a Honismereti Kör Emléklakettjét a körben végzett több évtizedes munkájuk elismeréseként. Június 28-án Nagy Károly a Hazafias Népfront Ózd Városi bizottságán előadást tartott a **Falukrónika írásáról**, majd felkérték egy módszertani útmutató elkészítésére és a Kört arra, hogy segítsék, támogassák a krónikaírást a községekben. Az év folyamán két meghívott előadó tartott előadást a kör foglalkozásaiban. Június 29-én **Dr. Tóvári Judit**, a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltár igazgatóhelyettese és október 12-én **Dr. Fügedi Márta**, a Herman Ottó Múzeum igazgatóhelyettese. Az előadások a köri tagok továbbképzését is szolgálta. Az V. Ózdi Honismereti Pályázaton értékelt pályamunkák részt vettek az 1984. évi XXIII. Istvánffy Gyula néprajzi és helytörténeti megyei és országos gyűjtőpályázaton, ahol kilenc pályamunkájuk nyert díjat. I. díjban részesült: **Dobosy László**, II. díjban: **Vass Tibor** és **Saffarik Gyula**, III. díjban: **Dr. Kovács Károlyné**, **Kaczur Ernő**, **Kurucz János** és **Németh Gyula** részesült. A Kossuth Lajos Tudományegyetem Néprajzi Tanszékének díját **Molnár Mihály** kapta. Az ifjúsági kategóriában II. díjban részesült **Szendrei Endre**. Október 26-án az Ózdi Városi Tanácson megalakult „Ózd városzépítő és Környezetvédő Egyesülete”. Körünk tagjai közül az egyesület vezetőségi tagjai lettek: **Dobosy László**, **Saffarik Gyula** és **Kis Sunyi István**. Állandó meghívottként részt vett a vezetőségi ülésen Nagy Károly, a kör titkára.

1985-ben a VI. Ózdi Honismereti Pályázatra tizenhat pályamunka érkezett, ebből hét felnőtt és kilenc ifjúsági kategóriában. Mint minden évben, ezek szakmai elbírálását a Herman Ottó Múzeum igazgatója és helyettese végezte el. Felnőtt kategóriában I. díjban részesült és a legjobb pályamunkával járó emléklakett elismerést kapta: **Dobosy László**. II. díjat kapott: **Dr. Kovács Károlyné**, III. díjazott lett: **Németh Gyula** és **Vass Tibor**. Felnőtt kategóriában a Centenárium pályázaton I. díjban részesült **Németh Gyula** munkája. Ifjúsági kategóriában I. díjban részesült és emléklakett elismerést kapott: **Dénesi Judit**, II. díjban részesült: **Dajka Ilona**, III. díjat kapott: **Szombati Judit**. Április 1-jén nyílt meg a **szentsimoni** általános iskolában a „**Pedagógiai Gyűjtemény**” állandó kiállítása, amit Nagy Károly rendezett. Április 18-án a „**Nemzetközi Műemléki Világnap**” alkalmából megemlékezést tartottak a Gyártörténeti Múzeumban, ahol Nagy Károly, a kör titkára méltatta a világnap jelentőségét. Majd ezt követően a köri foglalkozáson **Vass Tibor** „**Ipari műemlékek ózdi skanzenben**” címmel előadást tartott. Július 7-13. között a IV. Országos Honismereti Konferencián Sopronban vette át **Nagy Károly** és **É. Kovács László** az „**Ortutay Emlékérmet**”. Augusztusban meghirdetésre került a VII. Ózdi Honismereti Pályázat. Szeptember 19-én „**Fegyverrel a hazáért, a fasizmus ellen**” címmel kiállítás nyílt a Bé-

ketelepi Művelődési Központban. Szeptember 21-én a **Jászjákóhalmi** Honismereti Kört fogadták, akik 43 fővel képviseltették magukat. Dobosy László pedig, a kör vezetőségi tagjának vezetésével 10 fő köri tag részt vett az **Ónodon** megtartott **Borsod-Abaúj-Zemplén megye honismereti köreinek emlékülésén** és rendezvényein. A VI. Ózdi Honismereti pályázaton értékelt és díjazott pályamunkák részt vettek az 1985. évi XXIV. Istvánffy Gyula néprajzi és helytörténeti országos gyűjtőpályázaton. A Köri tagok által beküldött pályamunkák a megyei pályázaton a következő elismerésben részesültek: Felnőtt kategóriában I. díjban részesült **Dobosy László**, II. díjban **Dr. Kovács Károlyné**, III. díjban **Németh Gyula** és **Vass Tibor**. Ifjúsági kategóriában III. díjban részesült **Vincze Krisztina** és **Dédesi Judit**. Ez az eredményhirdetés emlékezetes marad a Kör tagságának, ugyanis itt adták át a körnek az Istvánffy-díjat és plakettet az elmúlt évek magas szintű pályázati munkájáért. December 20-án **Mekcsey István** emléktábla avatására került sor a sajtóvárkonyi általános Iskola falán, amely **Kis Sunyi István** köri tag ózdi szobrászművész alkotása. Megjelent a „Lakóhelyünk Ózd” 9. száma, **Kovács Tiborné: „Ózd város óvodáinak története”** című könyve, a „**Tájak -Korok -Múzeumok kiskönyvtára**” c. sorozat 210. számaként **Nagy Károly: „Szent Simon plébániatemploma”** című munkája, valamint a **Borsodi Kismonográfiák** 19. köteteként **Dobosy László: „Gömörszőlős egy gömöri falu néprajzi monográfiája”** című műve.

1986. április 1-jén került sor a hagyományossá vált VII. Ózdi Honismereti Pályázat eredményhirdetésére, melyre 13 pályamunka érkezett be, összesen 940 oldal terjedelemben. Felnőtt kategóriában I. díjban részesült **Vass Tibor** és **Nagy Károly**, II. díjat kapott újabb két munkájával Nagy Károly, s III. díjban részesült **Dobosy László** és **Mikola Béla**. Ifjúsági kategóriában I. díjban részesült: **Barabás Beatrix** és **Kovács Ágnes**. Május 18-án **Múzeumi Falunap** rendezvényen vett részt a kör 21 tagja Gömörszőlősen; ennek keretén belül **Kis Sunyi István: „Hagyományaink, értékeink őrzése és átörökítése”** címmel tartott előadást. Október 1-jén, Miskolcon adták át a Herman Ottó Múzeumban az Istvánffy Gyula néprajzi és helytörténeti pályázat díjait, ahol ismét szép ózdi sikerek születtek. Felnőtt kategóriában I. díjban részesült **Vass Tibor**, II. díjban két munkájával **Nagy Károly**, III. díjban **Dobosy László** és **Mikola Béla**. Ifjúsági kategóriában III. díjat kapott **Barabás Beatrix** és **Kovács Ágnes**. Az 1986. évi Országos Néprajzi és Nyelvjárási gyűjtőpályázaton felnőtt kategóriában III. díjban részesült: **Nagy Károly**. Október 13-án Körünk nyolc tagja részt vett Dédestapolcsányban **Lajos Árpád** néprajz kutató-muzeológus sírjánál tartott megemlékezésen. Délután az Ózdi Kohászati Üzemek Gyártörténeti Múzeumában Nagy Károly, a honismereti Kör titkára megnyitotta: „**Ózd története a gyár alapításáig**” című kiállítást. Majd innen Miskolcra mentek a Herman Ottó Múzeumba a **Lajos Árpád néprajzkutató születésének 75. évfordulója** alkalmából rendezett emlékülésre. Az előadások elhangzása után **Nagy Károly** rövid bejelentést tett, miszerint az Ózdi Honismereti Kör felveszi Lajos Árpád nevét. Ebben az évben jelent meg a „Lakóhelyünk Ózd” 10. száma, az Ózdi Honismereti Közlemények 4. számaként pedig „**Régi históriák**” címmel **Nagy Károly-Seresné Dr. Szegőfi Anna-Tóth**

Péter munkája. A debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Néprajzi Tanszéke „**Gömör Néprajza**” sorozatának VI. köteteként ekkor látott napvilágot **Dr. Faggyas István**: „**Kelemér. Fejezetek a község néprajzához**” című műve, a Borsodi Kismonográfiák sorozatban 20. számaként pedig **Nagy Károly**: „**Som-sálybánya története**” című könyve.

1987 februárjában vehették kézbe a kör tagjai **Kaczur Ernő**: „**A mezőgazdasági termelészövetkezeti mozgalom fejlődése Hangonyban**” című munkáját, március 16-án pedig megnyílt **Dr. Faggyas István** köri tagunk „**A lovak világa**” című kiállítása az ózdi Gyártörténeti Múzeumban. Április 1-jén került sor a VIII. Ózdi Honismereti Pályázat ünnepélyes Díjkiosztására a Béketelepi Művelődési Központban. A pályázatra összesen 13 dolgozat érkezett be, 642 lap terjedelemben. A 13 pályázat közül mindössze egy volt ifjúsági. Felnőtt kategóriában I. díjban részesült és a legjobb pályamunkának járó emléklakett elismerésben részesült: **Németh Gyula**, II. díjban: **Dr. Kovács Károlyné** és **Dobosy László**, III. díjban: **É. Kovács László** és **Vass Tibor**. Ifjúsági kategóriában I. díjban részesült és a legjobb pályamunkának járó emléklakett elismerését kapta: **Bellér Mariann** és **Bódi Diána** közös műve. Június 8-án nyílt meg a Gyártörténeti Múzeumban a „**Sajóvárkonyi szöttesek és hímzések**” című kiállítás. Október 2-án Miskolcon adták át a Herman Ottó Múzeumban az Istvánffy Gyula néprajzi és helytörténeti pályázat díjait, ahol ismét szép ózdi sikerek születtek. Felnőtt kategóriában II. díjban részesült: **Nagy Károly**, IV. díjban: **Vass Tibor**, V. díjban: **Dr. Kovács Károlyné**, VI. díjban **É. Kovács László**. A debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Néprajzi Tanszékének különdíját Gömör kutatásáért **Dobosy László** kapta. Október 30-án a **Lajos Árpád Honismereti Kör 25 éves jubileumi emlékülése Ózdon**, a Kaszinó tükörtermében került megrendezésre 135 fő részvételével. A „**Lakóhelyünk Ózd**” 11. számát az emlékülés minden résztvevője megkapta. Szép számban jelentek meg egyéb kiadványok is ebben az évben: az Ózdi Honismereti Közlemények 7. számaként **Németh Gyula**: „**Rómeó és társai**”, 9. számaként pedig **Dobosy László**: „**Oktatási és művelődési intézmények Ózdon**” című alkotása.

1988. január 30-án **Dr. Faggyas István** grafikáiból és akvarelljeiből rendezett kiállítást a putnoki Gömöri Múzeum, míg február 5-én Miskolcon, a Városi Művelődési Központ rendezésében a Miskolci Fotógalériában nyílt meg **ifj. Dobosy László fotókiállítása**. Március 30-án került sora Béketelepi Művelődési Központban a IX. Ózdi Honismereti Pályázat eredményhirdetésére. Összesen 10 pályázat érkezett be, 600 oldalnyi terjedelemben. Felnőtt kategóriában I. díjban részesült és a legjobb pályamunkáért járó emléklakett elismerést kapta meg: **Dr. Szalontai József**, II. díjban részesült: **Vass Tibor**, II. díjat kapott **Dr. Kovács Károlyné**. Ifjúsági kategóriában II. díjban részesült: **Törő Edina**. Május 15-én a putnoki Gömöri Múzeumban kiállítást rendeztek **Kis Sunyi István** szobrászművész alkotásaiból. A IX. Ózdi Honismereti Pályázaton értékelt és díjazott pályamunkák részt vettek a XXVII. Istvánffy Gyula Néprajzi és Helytörténeti Gyűjtő Pályázaton, Miskolcon. A megyei múzeumi hónap ünnepélyes megnyitóján, Miskolcon átadták a pályázat díjait, ahol ismét szép ózdi sikerek születtek. Fel-

nőtt kategóriában I. díjban és a Kossuth Lajos Tudományegyetem Néprajzi Tanszékének különdíját Gömör kutatásáért **Dobosy László** részesült. III. díjat kapott: **Dr. Szalontai József**, IV. díjat: **Vass Tibor**, V. díjat: **Dr. Kovács Károlyné**, VI. díjat: **Dr. Faggyas István**. Ifjúsági kategóriában IV. díjban részesült **Törő Edina**. A városban az októberi múzeumi és műemléki hónap keretében három kiállítást rendeztek. Október 6-án a Herman Ottó Múzeum anyagából nyílt kiállítás a Béketelepi Művelődési Központban „**1918-19-es Borsodi események plakátokon**” címmel. Október 10-én a Gyártörténeti Múzeumban nyílt meg **Soltész József** nyugalmazott gimnáziumi igazgató kiállítása „**Kossuth bankótól a forintig**” címmel. Végül október 14-én nyílt meg az a kiállítás, amely az **Ózdi Kórház 100 éves** centenáriumi ünnepségére készült. November 19-én **Kis Sunyi István** és **Nagy Károly** vett részt **Balassagyarmaton** a helyi honismereti kör 10 éves jubileumi ünnepségén. Az Ózdi Honismereti Közlemények 11. számaként ebben az évben jelent meg: **Dr. Szalontai József**: „**Az Ózdi Kohászati Üzemek munkásmozgalmának története**” című munkája és napvilágot látott a „Lakóhelyünk Ózd” 12. száma.

1989. március 31-én a Bükk Művelődési és Vendéglátó Házban került sor a XI. Ózdi Honismereti Pályázat eredményhirdetésére. Öt dolgozat érkezett be mintegy 400 oldal lapterjedelemben. Ez évben ifjúsági pályázat nem volt. Felnőtt kategóriában I. díjban részesült és a legjobb pályamunkával járó emlékplakett elismerést kapta meg **Nagy Károly**, II. és III. díjban részesült **Dobosy László**. Április 9-én, Miskolcon rendezték meg a Néprajzi Gyűjtők Konferenciáját, ahol az ózdi kör 10 fővel vett részt. Október 6-7-én **Putnokon Gömör kutatásának** 10. évfordulójának alkalmából rendezett konferencián vettek részt a kör tagjai. Megjelent **id. Dobosy László**: „**Szokások és hiedelmek a Hangony-völgyben**” című műve a Debreceni KLTE Néprajzi Tanszékének gondozásában. Október 20-án, Ózdon és Nagybarcán **Dr. Almási Balogh Pálra** emlékeztek. Nevét alig egy éve vette fel az ózdi Városi Kórház, **születésének immár 195. évfordulója alkalmából**. E napon délelőtt emlékülést szerveztek a Magyar Orvostörténeti Társaság és az ózdi Lajos Árpád Honismereti Kör közreműködésével Ózdon, a Kaszinó tükörtermében. **1990.** április 20-án a XI. Ózdi Honismereti Pályázat ünnepélyes eredményhirdetésére került sor a Bükk Művelődési Központ különtermében. A pályázatra hat dolgozat érkezett be, mintegy 400 oldal terjedelemben. I. díjat és a vele járó emlékplakettet kapott: **Soltész József**, II. díjat **Dobosy László**, III. díjat **Nagy Károly**. Április 23-án nyílt meg a **Gyártörténeti Múzeumban Király István** sajtóvezető pedagógus-festőművész kiállítása. Október 8-án, Miskolcon XXIX. Istvánffy Gyula Honismereti Gyűjtőpályázat díjkiosztó ünnepségén vettek részt. Ezen az ózdi kör tagjai szintén eredményesen szerepeltek. Felnőtt kategóriában a Kossuth Lajos Tudományegyetem Néprajzi Tanszékének különdíját Gömöri kutatásáért **Nagy Károly** kapta. I. díjban részesült **Soltész József**, II. díjat kapott **id. Dobosy László**. A díjkiosztó ünnepség után Nagy Károlyt megválasztották a Megyei Honismereti Bizottság elnökévé. Október 21-én **Jász Kiséren** ünnepeltek testvérkörük alakulásának 20. évfordulóját, november 10-én pedig a **Buda-pesti „Borsodi Baráti Kör”** volt a vendégük negyvenhat fővel.

1991. január 2-án a **Liszt Ferenc Művelődési Központ** megszűnt, jogutódja a régi nevéhez igazodva „**Ózdi Olvasó Egyesület**” név alatt huszonegy dolgozóval működött tovább. December 6-án a Bükk Művelődési és Vendéglátó Ház különtermében került sor a XII. Ózdi Honismereti Pályázat díjkiosztó ünnepségére. I. díjat **Nagy Károly**, II. díjat **Soltész József** kapott felnőtt kategóriában, míg az ifjúsági kategóriában I. díjat a Táblai Általános Iskola három tanulója: **Bögös Anett**, **Pásztor Enikő** és **Szedlák Emese** kapta. 1992. szeptember 27-én Nagybarcán Dr. Almási Balogh Pál halálának 125. évfordulójára tudományos emlékülést rendeztek a református templomban. Ekkor jelent meg Nagy Károlynak a róla szóló könyve. A könyv kiadását támogatta a Nagybarca önkormányzata és az ózdi kórház.

1993. október 25-én **Putnokon** a Gömöri Múzeumban adta át **Dr. Újvári Zoltán** a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem tanszékvezető egyetemi tanára, az Etnics Alapítvány kuratóriumának elnöke az idei **PRO Gömöri díjakat**. A rangos tudományos elismerést **id. Dobosy László** kapta munkásságáért, a Gömörben áldozatos és fáradhatatlan kutatásáért. Fia, **ifj. Dobosy László** édesapja fotó-illusztrálási munkájáért vehetett át kitüntetést. Októberben **Balassagyarmaton** az ott működő honismereti kör 15. évfordulója tiszteletére rendezett ünnepségen, novemberben pedig a **Jászkóhalmi Horváth Péter Honismereti Kör** 30 éves jubileumi ünnepségen képviselték a kört a tagok. 1994-ben hosszú szünet után – Nagy Károly szerkesztésében – megjelent a „Lakóhelyünk Ózd” 14. száma. Október 28-án az Ózdi Városi Könyvtárral közös rendezvényt szerveztek a Városi Könyvtárban. A rendezvényen mutatták be a Megyekönyv c. csodálatosan szép kiadványt Dr. Viga Gyula és Porkoláb Tibor részvételével. November 8-án a Városi Könyvtárral közösen elindult az **Ózdi Helytörténeti Kutatók** c. sorozat, első vendége **id. Dobosy László** volt. Decemberben került sor a Bükk Művelődési és Vendéglátó Házban a 15. Ózdi Honismereti Pályázat Díjkiosztójára, amelyre hat dolgozat érkezett be, mellékletekkel és illusztrációkkal együtt 410 oldal terjedelemben; három a felnőtt és három az ifjúsági kategóriában. Valamennyi díjazott pályamunka részt vett a megyei és az országos pályázatokon.

1995. július 20-án nyílt meg **É. Kovács László és családja** „Gömöri Örökség” című kiállítás Putnokon a Holló László Galériában. **É. Kovács László** festményei, felesége **Éva asszony** szöttesei és **Judit lányuk** grafikái más-más formában ugyanazt tükrözi, s e zárt világ néprajzi, népművészeti értékeinek szépségét és gazdagságának harmóniáját. Augusztus 11-12-én a CSEMADOK Rimaszombati Területi Választmányának meghívására a Gömöri Településszövetség, az Ózdi Lajos Árpád Honismereti Kör és a Kelemér-Gömörszőlősi Tompa Mihály emlékbizottság kétnapos tanulmányi jellegű kirándulást szervezett a szomszédos Szlovákiába. Október 27-én ellobbant **id. Dobosy László** (1911-1995), az **Ózdi Lajos Árpád Honismereti Kör első elnökének lámpása**. A kör egyik legaktívabb tagja volt az 1962. november 9-ei megalakulása óta. Honismereti munkáját 1979-ben Sebestyén Gyula, 1980-ban Ortutay Gyula, valamint Istvánffy Gyula Díjjal és Emlékéremmel tüntették ki. 1996. február 26-án a **millecentenáriumi év** városi nyitó rendezvényére került sor, melyen ünnepi beszédet mondott **Strohmayer László** polgármester. Majd ezt követően sor került **Dr. Lehoczky Alfréd**: „**Hangony-Hódos völgye a honfoglalás**

idején és a középkorban” c. könyvének bemutatójára a Városi Könyvtárban. Március 13-án a Bükk Művelődési és Vendéglátó Házban rendezték meg a 16. Honismereti Pályázat értékelést és eredményhirdetését. Az I. díj **Németh Gyula**: „Hódoscsépány története”, a II. díj **Vass Tibor**: „Az ózdi gyár alapítója”, a III. díj **Bánfalvi László**: „A Hegyhát honfoglalás-kori népei a helynevek tükrében” című munkájáé lett. Március 18-án kihirdették Miskolcon a megyei gyűjtőpályázat eredményét. A pályázat győztese **Németh Gyula** lett, aki Istvánffy-díjban részesült. **Vass Tibor** munkája a II., míg **Bánfalvi László** a III. helyet érdemelte ki. Március 30-án sor került a **100 éves Gyári Iskola** emléktábla avatására, majd a **Pedagógiai Gyűjtemény** átadására. Az ózdi kohászat ebben az évben ünnepelte alapításának **150. évfordulóját**. Ebből az alkalomból az Ózdi Acélművek Kft. (ÓAM) megjelentette **Vass Tibor**: „**Rombauer Tivadar a gyáralapító (1803-1855)**” című munkáját.

1997 márciusában nemzeti ünnepünk előtti napon került sor 17. alkalommal az Ózdi Honismereti Pályázat ünnepélyes eredményhirdetésére. A pályamunkák közül három felnőtt, négy pedig ifjúsági kategóriában érkezett be és valamennyi megfelelt a kiírás követelményeinek. Örvendetes az ifjúsági pályaművek számának és terjedelmének emelkedése. Felnőtt kategóriában I. díjat nyert és emléklapokot kapott **Vass Tibor**, II. díjat nyert **Döbör Istvánné**, III. helyezést ért el **Bánfalvi László**. Ifjúsági kategóriában I. díjat nyert és emléklapokot nyert **Bánfalvi Levente**, II. díjat **Sárközi Emőke**, III. díjat **Vasas Rita**. Júliusban rendezték meg **Győrött a XXV. Országos Honismereti Akadémiát**. Az ünnepélyes megnyitón - mely a Városháza dísztermében volt - jubileumi kitüntetésekkel adták át. Megyénkből **Bél Mátyás-díjat** kapott **Nagy Károly** körvezető. A Bükk Művelődési és Vendéglátó Ház Lajos Árpád Honismereti Kör ekkor ünnepelte fennállásának 35. évfordulóját, mely alkalomból, november 7-én **jubileumi emlékülést** tartottak a Bükk Étteremben. **1998.** július 27-én a Technika Házában került sor az ötéves az **Ózdi Finomhengermű Munkás Kft.** ünnepségére, mely alkalomra megjelent **Vass Tibor**: „**A túlélés ára- Az ózdi Finomhengermű története**” című könyve.

1999 márciusában hirdették ki a XIX. Ózdi Honismereti Pályázat eredményét. Tizenhatan nyújtottak be dolgozatot (11 felnőtt, 5 ifjúsági). Felnőtt kategóriában első lett **Bánfalvi László**, második **Tóth Attila** és **Molnár Mihály**, harmadik **Demeter Pál**. Ifjúsági kategóriában **Halász Évát Illés László** és **Koncz Lilla** követte. Október 4-én került sor a XXXVI. Istvánffy Gyula megyei Honismereti Gyűjtő Pályázat eredményhirdetésére és díjkiosztó ünnepségére Miskolcon. Itt az ózdi József Attila Gimnázium és Egészségügyi Szakközépiskola tanulói sikeresen szerepeltek; közülük **Illés László** a III. díjat nyerte el. A **várossá nyilvánításának 50. évfordulóját ünneplő Ózd** kiemelkedő rendezvényére került sor október 19-én a Városi Könyvtár rendezvénytermében. Itt mutatták be **Nagy Károly**: „**Ózd város és környéke**” című kistérségi helyismereti olvasókönyvét. **2000.** március 17-én a Bükk Művelődési és Vendéglátó Ház éttermében a XX. Honismereti Pályázat díjkiosztó ünnepségére került sor. A pályázatra 14 dolgozatot adtak be, mintegy 600 oldal terjedelemben. Felnőtt kategóriában I. díjat és plakettet kapott **Vass Tibor**, II. díjat **Talián Zoltán**, III. díjat **Németh Zsuzsanna**. Ifjúsági kategóriában I. díjat és plakettet kapott **Kovács Lívia**, II. díjat **Ferencz Orsolya**,

III. díjat **Kovács Anikó**. Augusztus 31-én az Ózdi Acélművek Kft. a Max Aicher Vállalatcsoport- az új mini acélmű üzembehelyezése alkalmából megjelentette **Vass Tibor**: „Az ózdi acélgártás története” című munkáját. A Honismereti Kört októberben nagy veszteség érte: **elhunyt Nagy Károly** (1929-2000) körvezető, nyugdíjas tanár, iskolaigazgató, a Borsod megyei táj- és helytörténeti kutatás kiemelkedő egyénisége.

2001. március 23-án a Bükk étteremben 21. alkalommal osztották ki a Lajos Árpád Honismereti Kör pályázatának díjait. Erre a pályázatra 13 pályamunka érkezett be, öt felnőtt és nyolc ifjúsági kategóriában, összesen 540 oldal terjedelemben. Ifjúsági kategóriában első helyezést ért **Kovács Lívია**, a második helyezett a **JAG tanulói**nak 12 fős csapata, míg a harmadik **Lezák Ádám** lett. A pályázatot meghirdető szervek az ifjúság körében eredményes munkát végző pedagógusok munkáját is elismerték. A felnőtt kategória első díját **Vozár Gyuláné** érdemelte ki, második helyen **Dúl Lászlóné**, harmadik helyen **ifj. Vass Tibor** végzett. Március végén remek eredményeket értek el az ózdiak Miskolcon az Istvánffy Gyula megyei Honismereti Gyűjtőpályázaton. A felnőtt kategóriában 3. díjjal jutalmazták **Talián Zoltán** dolgozatát, az ifjúságiak között pedig 1. díjat nyert **Kovács Lívია**, s 3. helyen végzett **Lezák Ádám**. Június elején a „Könyvtári napok” keretében mutatták be **Csontos Györgyi-Vass Tibor**: „Ózdi munkáskolóniák” című kötetét a könyvtár rendezvénytermében. A könyv megjelenése után a **Duna Televízió** 40 perces **filmet** készített a könyv nyomán „**Velencétől Nagyamerikáig**” címmel, amely 2001. október 17-én került bemutatásra. Végül december 20-án mutatták be a Városi Könyvtárban **Vass Tibor**: „**Az ózdi iparvasút története**” című legújabb könyvét. **2002** folyamán „A XXI. század küszöbén” című sorozatban megjelent **F. Dobosy László**: „**Ózd**” című könyve. Június 4-én 22. alkalommal került sor a hagyományos Ózdi Honismereti Pályázat eredményhirdetésére a Bükk Művelődési és Vendéglátó Házban, melyre az idén is számos ifjúsági és felnőtt pályamunka érkezett. Ifjúsági kategóriában 5, felnőtt kategóriában 9 pályamű érkezett. Az ifjúsági kategóriában I. helyezést ért el **Alabán Péter**, II. lett **Gyuricza Kitti**, III. díjat kapott **Hossó Ramóna**. Felnőtt kategóriában I. helyezést ért el **Ifj. Vass Tibor**, a II. **Kellóné Mezőtúri Márta**, a III. **Lakatos Mihály** lett.

2003. január 20-án az Ózdi Városi Múzeumban került sor az Ózdi Lajos Árpád Honismereti Kör vezetőségválasztó közgyűlésére. A Kör vezetője **Döbör Istvánné**, titkára **Balogh Lászlóné** lett. A vezetőség tagjai a következők lettek: **Dobosy László**, a Városi Múzeum vezetője, **Gazsikné Kovacsics Erzsébet**, az Önkormányzat Művelődési és Sport Ügyosztály közművelődési előadója és **Kocsik László**, a Városi Művelődési Központ művelődésszervezője. Március 14-én immár 23. alkalommal került sor az Ózdi Honismereti Pályázat ünnepélyes eredményhirdetésére. Idén összesen kilenc pályamunka érkezett: felnőtt kategóriába hat, ifjúságiba pedig három. Ezek terjedelme 338 oldal volt, amelyből 62 lapot tettek ki az illusztrációk. A lektori vélemény alapján ifjúsági kategóriában csak az első díjat adták ki, **Baranyi Juditnak**. Felnőtt kategóriában első díjat nyert **ifj. Vass Tibor**, második lett **Korényi Lajos**, harmadik pedig **Beri Béla**. Március 15-én **Lajos Árpád**, körtünk névadója **posztumusz díszpolgári címet** kapott Dédestapolcsány Önkormányzati képviselő-

testületétől. Április 28-án, Miskolcon a Megyeháza dísztermében a 38. alkalommal kiírt Istvánffy Gyula Megyei Honismereti Gyűjtőpályázat eredményhirdetésére került sor. Az ünnepség nyitánya volt a **Rákóczi Év** megyei rendezvényeinek. Az ünnepi ülés végén került sor a díjátadásra. Az Istvánffy-díjat **Beri Bélának**, az Ózdi Lajos Árpád Honismereti Kör tagjának, helytörténeti kutatónak ítélték oda. Felnőtt kategóriában is ózdiak végeztek az élen. Első lett **Alabán Péter** középiskolai történelemtanár, a második **ifj. Vass Tibor** helytörténész. Az ifjúsági kategóriában **Pálovics Eszter** harmadik lett. Május 27-én a Sajóvárkonyi ÁMK-ban nyolcadik alkalommal rendezték meg a Sajóvárkonyi Napok rendezvénysorozatát. Itt emlékeztek meg Mecsegy Istvánról az egri vár hősről, mely alkalomból előadást tartott **Döbör Istvánné** a **Mecsegy- tragédiáról**. Október 7-én könyvbemutatóra került sor. **Id. Vass Tibor**: „Az ózdi nyersvasgyártás története” című könyvét a Városi Művelődési Központban mutatták be. Ez évben jelent meg továbbá **F. Dobosy László**: „Ózd és térsége” című kötete is.

2004. június 4-én a VI. Ózdi Napok rendezvénysorozat keretében került sor a Városi Művelődési Központban az Ózdi Honismereti Pályázat eredményhirdetésére. Az értékelés ismertetése során kiderült, hogy a 19 pályamunka összesen 439 oldal terjedelmű, s volt olyan szerző, aki videofelvételt és népzenei anyagot tartalmazó hangkasszétát is mellékelte pályamunkájához. Felnőtt kategóriában I. lett **ifj. Vass Tibor**, II. **Danyiné Mogyorósi Eszter** és **Lendvai Györgyné**, a III. díjat pedig **Molnár Mihály** kapta. Ifjúsági kategóriában I. lett **Pallos Dorottya**, II. **Bolyky Andrea**, s III. helyezést ért el **Juhász Tamás**. Júniusban **Alabán Péter** tanár elnyerte a Magyar Nemzeti Múzeum, valamint a Honismereti Szövetség országos helytörténeti pályázatán a második díjat. December 6-án tíz év szünet után **Kocsik László** és **Döbör Istvánné** szerkesztésében megjelent a „Lakóhelyünk Ózd” 14. száma. Az elnökség megújult, a Városi Művelődési Központ új igazgatója, **Pappné Szalka Magdolna** kerül az előző igazgató, Csorba Lajos helyére. 2005-ben jubileumhoz érkezett az ózdi honismereti mozgalom. **Huszonötödik alkalommal került sor a Honismereti Gyűjtőpályázat értékelésére**. Ezen az ünnepségen **Dr. Veres László**, a miskolci Herman Ottó Múzeum igazgatója vállalta, hogy személyesen ismerteti a hallgatósággal a lektori véleményt. Egy kicsit visszatekintett az elmúlt esztendőkre is, hiszen évek óta ő bírálja el a beadott pályamunkákat. Ifjúsági kategóriában nyolc pályázat érkezett, amelynek terjedelme 278 oldal volt. Felnőtt kategóriában szintén nyolc munka érkezett, melynek terjedelme 438 nyomtatott oldalt tett ki. Ifjúsági kategóriában első díjat nem adtak ki. Második lett **Juhász Tamás**, illetve **Bodnár Orsolya** és **Pecsenye Katalin** munkája, s harmadik lett **Hamar Zoltán**. Felnőtt kategóriában **Alabán Péter** és **Csépányi Attila** első, **id. Vass Tibor** második, **F. Dobosy László** és **Farkas Tibor** munkája pedig harmadik helyezést ért el. Április 18-án, Miskolcon a megyei önkormányzat dísztermében tartották a XXXIX. Istvánffy Gyula Honismereti Gyűjtőpályázat eredményhirdetését. Felnőtt kategóriában kiemelt első díjat kapott **Beri Béla**, aki egymaga 14 pályázatot nyújtott be. Első díjjal jutalmazták **Alabán Péter** és **Csépányi Attila** munkáját, a második lett **F. Dobosy László** és **Farkas Tibor** dolgozata. Az ifjúsági kategóriában az első díj szintén Ózdra került, Nagy Péterhez, második díjat kapott **Pallos**

Dorottya, Pecsénye Katalin és Bodnár Orsolya. Ebben az évben indult el a „**A hely, ahol élünk...**” című előadásorozat, amelyre Ózdról elszármazott vagy ózdi témát kutató előadókat hívtak meg a kör tagjai (pl.: Paládi-Kovács Attila, Rózsa György, Ulrich Attila, Peták István, Fűkőh Levente, Petercsák Tivadar, Ráday Mihály, Vécsey Eleonóra, Csontos Györgyi).

2006. június 7-én rendeztük meg a Honismereti Pályázat díjkiosztó ünnepségét 26. alkalommal. Tizenegy pályamunka érkezett be, kilenc felnőtt és két ifjúsági 444 oldal terjedelemben. A felnőtt kategóriában első helyezést ért el **Bánfalvi László**. A nyáron váratlanul **elhunyt Soltész József** ny. iskolaigazgató, a honismereti kör egyik fáradhatatlan tagja. Szeptember 9-én 10 órakor az **egri vár Bolyki bástyáján** találkozott a Bolyki család Bolyki Tamás halálának 454. évfordulója alkalmából. A kört Döbör Istvánné képviselte a találkozón. Sokfelé élnek a Bolyki-család tagjai. Az ország minden részéről érkeztek vendégek, sőt külföldről is. **Kulturális Örökségvédelmi Napokat** rendeztek Ózdon szeptember 15-17-én: a Városi Múzeumban bemutatták a **Szocreál emlékeket** fotók és tárgyak tükrében. Szeptember 29-én **30 éve halt meg Lajos Árpád**. Tiszteletére a dédestapolcsányi általános iskola felvette a nevét. Az iskolában ünnepséget rendeztek az évforduló tiszteletére, majd a műsor után **Dr. Viga Gyula** tartott előadást, a temetőben megkoszorúzták Lajos Árpád sírját. Október 26-án „**A Palóc Arvisurák története**” címmel tartott előadást **Kozsdi Tamás**, a Magyar Világkép Kutató Magazin főszerkesztője, december 7-én pedig megjelent **Alabán Péter és Csépanyi Attila: „Hódoscsepány társadalomtörténete a XX. század közepéig”** című könyve. **2007.** január 15-én került sor **id. Vass Tibor: „Anekdoták és humoros történetek az ózdi gyár dolgozóinak életéből”** című könyvének bemutatójára, március 1-jén pedig megjelent a Honismereti Kör jubileuma alkalmából **Döbör Istvánné, Alabán Péter és Kocsik László** szerkesztésében a „Lakóhelyünk Ózd” 15. kötete. Március 19-én került sor a XXVII. Ózdi Honismereti Pályázat eredményhirdetésére, ahol felnőtt kategóriában I. helyezést ért el **Bánfalvi László**. Az elnökség ismét megújult, **Gazsikné Kovacsics Erzsébet** tiszteletbeli tagként segíti tovább a munkát, helyére bekerült az elnökségbe **Tóth Veronika**, a polgármesteri hivatal közművelődési szakreferense. Szeptemberben megjelent **Korényi Lajos: „Zenei élet Ózdon”** c. könyve, november 16-án pedig megünnepeltük a Lajos Árpád Honismereti Kör megalakulásának 45. évfordulóját a megújult Olvasó táncteremben tartott emlékülésen. Utóbbin közel száz résztvevő jelent meg. A Gömörszőlős-Kelemér-Putnok Tompa Emlékbizottság Tompa emlékérmét adományozott a Körnek, de köszöntöttek bennünket a jászkíséri és a jászjákóhalmi testvérkörök is.

Közben 2007. július 1-jén létrejött az Ózdi Művelődési Intézmények (ÓMI) a Városi Művelődési Központ, a Városi Könyvtár és a Városi Múzeum összevonásával. Az ÓMI vállalta, hogy továbbra is minden szakmai és anyagi támogatást megad a Lajos Árpád Honismereti Körnek, szervezi az Ózdi Honismereti Pályázatot, a „Hely, ahol élünk...” c honismereti előadásorozatot, részt vesz a programok lebonyolításához szükséges pályázatok felkutatásában és helyet biztosít a kör minden rendezvényének.

BALOGH LÁSZLÓNÉ

45 ÉVES A LAJOS ÁRPÁD HONISMERETI KÖR

(A Gyári temetőben 2007. november 16-án elhangzott jubileumi emlékbeszéd)

Negyvenöt évvel ezelőtt, 1962 nyarán itt Ózdon egy lelkes, fáradságot nem ismerő csoport elhatározta, hogy közösen gyűjtik a múlt emlékeit, és a gyűjtemény Számára Múzeumot létesítsenek. Elhatározásukkal Veszeloyszky Viktor és Dr. Faggyas István felkereste a miskolci Herman Ottó Múzeumot, hogy tanácsot és támogatást kérjenek. Kemenczeyné Végh Katalin muzeológus személyében lelkes támogatóra találtak. Ennek tudatában megkezdődött a szervezőmunka az Ózdi Kohászati Üzemek dolgozói és a város lakosai körében. 1962. november 9-én az Ózdi Városi Tanács tanácstermében tartották az alakuló ülést, ezen 21 fő vett részt. Itt kimondták a Borsod Megyei Múzeumok Baráti Köre Ózdi Alcsoportjának megalakulását. Az alakuló ülésen részt vett Kemenczeyné Végh Katalin muzeológus, a Borsod Megyei Múzeumok Baráti Körének titkára is, a Herman Ottó Múzeum munkatársa, aki az elnöki megnyitó után ismertette az alapszabályt. A megalakult Múzeumbaráti Kör elnöke Dobosy László, titkára Veszeloyszky Viktor lett. A baráti csoport a továbbiakban az alapszabály szellemében Múzeumbarátok Köre néven folytatta működését.

1964. január 1-től a Liszt Ferenc Művelődési Ház, majd az Ózdi Népművelési Intézmények létrejötte után „Honismereti Kör” néven annak szakköre lett. Körünk tevékenységét megalakulásától Dr. Bodó Sándor, majd az ő egeri múzeumi igazgatói kinevezése után Dr. Szabadfalvi József Megyei Múzeumigazgató segítette. Körünk titkárai voltak: 1962-1969-ig Veszeloyszky Viktor, 1969-1979-ig Czakó Gyula, 1979-2000-ig Nagy Károly.

A kör létezésének első időszakától kezdődően rendkívül intenzíven, lankadatlan szorgalommal gyűjti Ózd és környékének történelmi, néprajzi, ipartörténeti emlékeit- régészeti tárgyak és szellemi értékek vonatkozásában egyaránt. A kör megalakulása után rendszeresek voltak a kiemelkedő rendezvények. Pl.: 1964-ben a palóc néprajzi és népművészeti kiállítás, 1970-ben a 125 éves az ózdi gyár című kiállítás került sorra. Ezt a kiállítást kb. 8000-en tekintették meg. Ez a siker a gyártörténeti szakcsoport munkáját dicsérte s a legszebb eredmény is az övék volt, mert 1971-ben az Ózdi Kohászati Üzemek vezérigazgatója biztosított egy 300 négyzetméter alapterületű épületet, az állandó gyártörténeti bemutató céljára, mely később Gyártörténeti Múzeummá nőtte ki magát. E munkában el-évülhetetlen érdemei vannak Vass Tibornak, körünk egyik tekintélyes alapító tagjának. A „700 éves Ózd” című kiállításra 1972-ben került sor. A jubileumi évforduló jegyében Ózd fejlődésének bemutatása képezte körü feladatunk gerincét. Településtörténeti szakcsoportunk munkáját illette a dicséret az elért eredményekért. A kiállítás anyagának egyik gyűjtője és fáradhatatlan szervezője: Dobosy László körü elnök volt.

A Honismereti Körben működő gyűjtő és kutatómunka megismertetésére vállalkozott a „Lakóhelyünk Ózd” című évkönyvünk, melynek első száma 1970-ben látott napvilágot. Ennek és az „Ózdi Honismereti Közlemények”c. Kiadványso-

rozatnak egyik alapítója és szerkesztője volt az a Nagy Károly, aki 20 éven át honismereti körünk vezetőjének mondhattunk. Nagy Károly a szívéhez-lelkéhez oly közel álló honismereti munkával 1962 óta foglalkozott behatóan – az akkor alakult Múzeumbaráti Körben, valamint a belőle kinőtt Lajos Árpád Honismereti Körben – melynek meghatározó, vezető személyisége volt haláláig. Átgondolt vezetése, irányítása által körünk tagjai sok szép sikert értek meg. 1980 óta nagy sikerrel hirdettük meg az ózdi honismereti pályázatot. Ezáltal eredményesen ösztönöztük a helytörténeti, néprajzi kutatást. Jelen voltunk az országos és regionális konferenciákon, dolgozataink elismeréseként pedig, a miskolci Herman Ottó Múzeum 1985-ben körünknek ítélte a megyei Istvánffy-díjat. Amint azt Nagy Károly 1992-ben a kör fennállásának 30. évfordulója alkalmából megfogalmazta: „Honismereti Körünk komoly közművelődési missziót teljesít. E tájban valóságos kis sziget. S e sziget közössége nagy és szép feladatokat vállalt és végzett. Körünk tagjai megragadtak minden alkalmat, hogy ápolják a tájhoz, a szülőföldhöz, a városhoz, a faluhoz való igazi, tiszta kötődést, mellyel erősíteni kívánták a nemzethez való tartozás tudatát.”

Szorgos, kiválóan felkészült, önkéntes gyűjtők és kutatók sora nőtt ki e körből, közülük Nagy Károly mellett Dobosy László, Dr. Faggyas István, Vass Tibor, Németh Gyula, É. Kovács László, Saffarik Gyula, Molnár Mihály, Mikola Béla és mások nevét országosan is megismerték, hisz együtt több mint 30 önálló kötetel jelentkeztek. A szervezőmunkában Nagy Károlyé volt a főszerep, de mindig talált időt arra, hogy kutatással és rendszeres publikációval társai számára példát mutasson. Összeállította a „Beszélnek a régi kövek...” valamint a „Régi Historiák” című honismereti olvasókönyvet, „Ózd város és környéke” kistérségi helytörténeti olvasókönyvét, feldolgozta az Ózd környéki bányászat történetét, megírta egykori almamátere a putnoki polgári iskola történetét, Almási Balogh Pál orvos életútját, az ózdi kórház történetét, szülőfaluja krónikáját, könyvben örökítette meg Bakonyi Béla abaujszántói pedagógus tevékenységét, leírta a szentsimoni műemléktemplom értékeit, s több tucatnyi hosszabb-rövidebb tanulmánya jelent meg.

1990 októberében alakult újjá a Borsod Abaúj Zemplén Megyei Honismereti Bizottság, amely a mai egyesület elődje, s amelynek elnöki tisztjét 1996-ig Nagy Károly töltötte be lelkes odaadással. Amikor gyengülő egészségi állapota miatt meg kellett válnia e tisztségétől, az egyesület tiszteletbeli elnökévé választották. A betegség baljós jelei sem tudták letéríteni a tevékeny és alkotói útról, fáradhatatlanul szervezett tovább. Emlékhelyek kialakítását, emlékjelek állítását köszönhetjük neki. Kazinczy Gábor, Tompa Mihály, Almási Balogh Pál helyi kultuszának egyik fő irányítója volt. Kapcsolatot teremtett több honismereti körrel, testvérkörök jöttek így létre, például Jászkisérrel, Jászfákóházzal, Balassagyarmattal, Rimaszombattal, Tornaaljjával, valamint Ónoddal és Kelemér-Gömörszőlőssel. Hogy ez a teljesség igénye nélkül ismeretett életmű mennyire maradandó, azt nem csupán közismert írásbeli alkotásai, tanulmányai, könyvei bizonyítják – ékes tanulság, hogy az imént említett testvérkörök nagy százaléka jelen van, részt vesz itt, ezen a megemlékezésen. Eljöttek, mert így szeretnék kifejezni Nagy Károly iránti tiszteletüket, megbecsülésüket. Mi, az Ózdi Lajos Árpád Honismereti Kör tagjai, barátai, munkatársai is tisztelettel hajtunk fejet körünk elhunyt

vezetője előtt, és hálás köszönetet mondunk mindenért, amit értünk tett. Köszönjük az élménydús kirándulásokat, a rendszeresen tartott értékes előadásokat, a hagyományőrző ünnepségeken való elmaradhatatlan részvételeket, és a pályamunkák fáradhatatlan szervezését az egész határozott, áldozatos körvezetést.

Megőrizzuk emléked, nem felejtünk, és megpróbáljuk példádat követni. Munkálkodunk folyamatosan, hogy körünk, mely a te vezetésed alatt virágzott fel, s vált országos hírvé, még sokáig fennmaradhasson! Kedves Nagy Károly, s Ti mind „NAGY ÖREGEK”, akik közülünk távoztatok el, bocsássátok meg nekünk, hogy ennyi idő kellett soraink rendezéséhez, mellyel tiszteleghetünk ezen az emlékező ünnepségen példaértékű életutatok, nagybecsű munkálkodásotok emléke előtt!

PAPPNÉ SZALKA MAGDOLNA
Közművelődés
Újra az Olvasóban!

Közeledve megépítésének 100. évfordulójához, újra régi fényében az Olvasó. Talán szerénytelenség nélkül is kijelenthető, a térség legszebb, legpatinásabb kulturális központjaként szolgálhatja újra az ózdiak, az ózdi kistérség, netán a távolabb élők kultúra iránt érdeklődő közönségét is.

2004-ben a Lakóhelyünk Ózd 14. számának egyik írásában még némi szkepticizmussal tettük fel a kérdést: „Találkozhatunk a Csendesben?”, noha akkor már elnyerte Ózd Város Önkormányzata a címzett támogatást az épület rekonstrukciójára. Sok-sok nehézség legyőzése, eldöntendő kérdések, feladatok, döntések sokasága eredményezhette, hogy újra együtt örülhessünk. S persze voltak – bár kevesen -, akiket a kételkedés sokáig kísértett: szabad-e, érdemes-e a felújításba ennyi pénzt beleölni, vajon hiábavaló lesz-e a megújított épület, a szép külsőhöz társul-e majd megfelelő belső tartalom, milyen kínálatot nyújthat majd az intézmény, s lesz-e érdeklődő publikuma.

2006. őszén a Városi Művelődési Központ az Olvasó kezelő szerveként adta át az épületet, mint munkaterületet a kivitelezés jogát elnyert FK Raszter Építő Zrt. részére. Lebonyolító céggént az Archinvest 97 Kft. közreműködött.

A felújított Olvasó látképe

Márványtábla az Olvasó falán

A rekonstrukció építészeti tervezése a Hadas Műterem Kft. részéről Rudolf Mihály vezetőtervező irányításával történt, aki igényességgel, elhivatottsággal kutatta a múltat, tisztelegve Marschalkó Béla építész eredeti elképzelései iránt.

A tervezés és kivitelezés folyamatos egyeztetést igényel minden úgynevezett hétköznapi esetben is, ám jelen esetben sok egyéb, menetközben adódó kérdéskör nehezítette a helyzetet: a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal (KÖH) jegyzékén több építészeti örökségünkkel együtt műemlékké nyilvánította az Olvasót is, ez még szigorúbb előírásokat, és a KÖH-hel történő folyamatos egyeztetést, engedélyeztetést igényelt.

Másrészt túl sokáig állt az épület lakatlanul, fűtetlenül, állagát tekintve hihetlenül lepusztult állapotot mutatott a munkálatok megkezdésére.

A város vezetése többször is napirendjére kellett, hogy tűzze az Olvasó kapcsán felmerült problémaköröket, nemkülönben újabb és újabb pénzügyi finanszírozás biztosítása céljából.

Anyagilag is sokat áldozott a város. A címzett támogatás 320 millió forintját önrészként először 50, majd 100 millió forinttal egészítette ki, így közel félmilliárd forintos beruházással valósulhatott meg a jelenlegi állapot.

2007. júniusában került sor a műszaki átadásra.

A felújítást követő első esemény augusztus 28-án a város és az ózdi kistérség pedagógusainak tanérvnyitó konferenciája volt, vendége Hiller István kulturális miniszter. A szándékon kívül talán sorsszerű is egyben, hogy a pedagógusok lehetek első látogatóink, hiszen tudjuk mindannyian: az oktatás és a kulturális ágazat elválaszthatatlan egysége, összhangja, együtt gondolkodása és közös tevékenysége elengedhetetlen a felnövekvő nemzedék jövőjét illetően.

2007. sok tekintetben sorsfordító év a város kulturális életében, a Képviselő-testület több jelentős döntést meghozó határozatot is elfogadott.

Májusban Ózd város kulturális koncepcióját, mely 2007-2013 közötti időszak célkitűzéseit, prioritásait fogalmazza meg.

Majd 2007. június 30. hatállyal, mint önálló költségvetési szerveket megszüntette a **Városi Művelődési Központot, a Városi Könyvtárat és a Városi Múzeumot.**

Munkajogi jogutódlással 2007. július 1-vel **Ózdi Művelődési Intézmények (ÓMI)** néven megalapította önálló költségvetési szervként új intézményét. Székhelye a patinásan felújított műemlék épület, az Olvasó gyönyörű tereivel, próbatermeivel, technikai felszereltségével kulturális tevékenységünkhöz méltó környezetet és megfelelő szakmai háttérrel biztosít.

Az ÓMI intézmény-egységei az **ÓMI Városi Művelődési Központ, ÓMI Városi Könyvtár, ÓMI Városi Múzeum.** Gazdálkodásuk közös, önálló szakmai kompetenciával rendelkeznek.

Az intézmény közművelődési és közgyűjteményi feladatellátása Ózd város közigazgatási területére, és az ózdi kistérségre terjed ki.

Míndeközben mi, az intézmény munkatársai folyamatosan az átköltözést, a szolgáltatások minél gyorsabban történő áttelepítését terveztük. Szinte egyik hétről a másikra, szüneteltetés nélkül folytathatta mindenki tevékenységét az új helyen.

S persze a csodálatosan felújított épület egy gyönyörű menyasszonyként várta, hogy felöltöztessék, azaz hogy az önkormányzat által rendelkezésünkre bocsátott pénzeszközök felhasználásával a funkcióknak megfelelően berendezzük a tereket.

A műemlék épület belsőépítészeti kialakítása szintén KÖH –engedélyes, így a pénzügyi kereteken belül ennek figyelembevételével történhetett a beszerzés.

Ruhatár, információs pult, táncterem székek, asztalok... Elsődleges célunk volt, hogy a közönség által használt belső terek kialakítása történjen meg a lehető legteljesebb körben.

Ugyanakkor a szép menyasszony az irodákban sem kaphatta meg a korábbi helyünkön használt, s meglehetősen elhasználódott, kopott bútorzatot.

Az Olvasó színházterme

Október 23-án fogadtuk első alkalommal a nagyközönséget, ekkor kezdtük meg életünket az Olvasóban. E nap felejthetetlen élmény mindannyiunk számára. Mi szervezők az első próbaüzemét élhettük meg boldogan, ugyanakkor szorongásokkal... S biztos hogy felejthetetlen emlék a vendégek számára is az ekkor látott Experidance Táncársulat Ezeregyév c. kitűnő történelmi táncshowja. Az élmény mellett persze jelen volt az öröm, a büszkeség, jó volt ózdinak lenni.

Azóta számtalan teltházás felnőtt- és gyerekszínházi előadás, ünnepi események, komolyzenei hangverseny, karácsonyi koncert, néptánc gála otthona volt a színházterem.

Októbertől folyamatosan vették birtokba a házat az alkotó- és előadó-művészeti közösségek is.

S azóta folyamatosan szépül a ház. A piktogramok, a tánctermei gyönyörű függönyök, az e sorok írása közben leszállított néhány pamlag a táncterembe, s a legközelebbi színházi előadás alkalmával már a képzőművészeti alkotásnak is beillő üvegvető fölötti elektromos új árnyékoló is üzemképes állapotba kerül.

A színházterem színpad felé eső két oszloppillére a Nemzeti Kulturális Alap pályázati támogatásából és önkormányzati önerőből az eredeti népi szecessziós díszítőfestés már elkészült, tavasszal a restaurátorok a főbejárat fölötti két faltükrő al-sgraffitójának rekonsrukcióját kezdik meg. Sok még az előttünk álló feladat, mely szépíti, komfortosabbá teszi a házat.

S persze a tartalmi munkát tekintve is folyamatos a kínálat bővülése.

A címzett támogatás elnyeréséhez készített pályázati dokumentáció hasznosítási tervében ez állt: a város ma kiemelt feladatként kezeli a kulturális élet erősítését, mely csak egy **többfunkciós művelődési központ** kialakításával, egyfajta **regionális szellemi bázis** kialakítása révén képzelhető el, mely a **hagyományos** értelemben vett közművelődési feladatok ellátása mellett egyszerre **művelődési központ, befogadó színház, ifjúsági ház, konferencia központ**. Közösségi színtér, melyben helyet kapnak az **alkotó művészeti közösségek, a civil szervezetek**, ahol méltó helye van a **városi, társadalmi és politikai ünnepeknek**, a lehető legteljesebb körben szolgál **minden réteget és korosztályt**.

Az Olvasó kulturális intézményként történő visszaállításával erősödött az a tendencia, miszerint a **kulturális intézmény a város közéleti centruma**, az információ szerzés fő bázisa, az **oktatás hatékony segítője**, a **művelődés**, a **továbbképzés**, a **rekreáció** egyik alapintézménye, **kistérségi kulturális, szellemi központ**.

Minden döntésünknel fentiekben megfogalmazottak irányítanak minket. Reméljük, hogy a kulturális intézményként korábbiakban 80 éven keresztül szolgáló Olvasónak nem csak múltja, de jelene és jövője is emlékezetes maradhat.

Mi mintha mindig itt dolgoztunk volna. Miénk a legszebb munkahely, miénk a legnagyobb öröm, amikor délutánonként más-más hangok szűrődnek ki a próbatermekből, amikor tapsra emeli kezét a közönség, amikor arcuk sugárzását látjuk a betérő gyerekeknek és felnőtteknek. Szeretjük az Olvasót mi, akik invitáljuk Önöket napról-napra. S tapasztalataink szerint szeretik Önök, mert mondják, mert látjuk, érezzük az Önök szeretetét, örömét, boldogságát, hogy újra otthonuknak érezhetik.

Mert ez az Önök otthona. Önök és gyermekeik nélkül minden hiábavaló. A gyönyörű menyasszony díszes ruhába öltözött, de csak az ember képes életet varázsolni, pezsgő kulturális életet teremteni benne.

Az intézmény neve: Ózdi Művelődési Intézmények

Cím: 3600 Ózd, Gyár út 4.

Tel.: 48/570-470; Tel./fax: 48/570-477; 30/488-71-22

Honlap: www.vmkozd.hu

e-mail: vmkozd@freemail.hu

Nyitva tartás: hétfő-péntek: 7.30-21.00 óra, szombat 8.00-16.00 óra.

Vasárnap: zárva

Kulturális kínálat

Gyermek- és felnőtt színházi előadások, komoly- és könnyűzenei hangversenyek, kiállítások, szabadidős tevékenységek, amatőr művészeti és alkotó közösségek, mozgásművészeti stúdió, konferenciák, programok, ünnepi események szervezése, rendezése (szabadtéri, céges, munkahelyi, egyéb városi), Jegypénztár nyitva tartása: munkanapokon 10 - 18 óráig Tel.: 48/570-474

Az Olvasóban működő amatőr csoportok

● Ózdi Városi Vegyeskar ● Ózdi Néptánc Egyesület ● Erica C. Dance School ózdi tagiskolája ● Városi Önkéntes Tűzoltózenekar ● Aranygyűszű Díszítőművészeti Szakkör ● Modellező Kör ● Lajos Árpád Honismereti Kör ● Bélyeggyűjtő Kör ● Természetjáró szakkör

Szolgáltatásai

Turisztikai tájékoztatás, Internet használat, felnőttképzés, irodai szolgáltatás
Kistérségi szintű szakmai tanácsadás és szolgáltatás
Bérbeadás: helyiségek, 8+1 fős Volkswagen mikrobusz, hang-és fénytechnika, mobil színpadi elemek

Família Szolgálat

Családi események (esküvő, névadó) szervezése, lebonyolítása
Ügyfélfogadás rendje: szerda, csütörtök: 8 - 16 óráig Tel.: 48/570-474

ALABÁN PÉTER **TÁRSADALOMTÖRTÉNETI VIZSGÁLATOK** **A BARKÓSÁG FALVAIBAN**

A fennállásának 45. évfordulóját ünneplő Lajos Árpád Honismereti Kör tevékenységi körén belül az elmúlt években külön vizsgálati területnek számítottak az Ózd környéki barkó településekkel kapcsolatos társadalomtörténeti – társadalomnéprajzi kutatások. 2001 és 2004 között ezek főként Domaházát¹, 2004 és 2006 között pedig Hódoscsépányt érintették², kiegészítve, a hasonló jellegű megközelítést alkalmazó adatgyűjtésekben szintén szegény, egykori Disznósdal (ma Borsodszentgyörgy)³. Habár összehasonlító elemzésük egy makroszintű történeti vizsgálat alapjául is szolgálna, itt terjedelmi okokból csupán néhány kiemelt jellemvonás alapján foglaljuk össze a fenti kutatások eredményeit.⁴ Alapfeltevésünk szerint az egyes falvak társadalomszerkezete leginkább abban a közegben, néprajzi tájegységben szemlélve vizsgálható, amelybe mindvégig beletartoztak. A barkó etnikai csoport jellemzésénél, néphagyományának sajátosságainál Paládi-Kovács Attila etnográfus összegzése alapján összesen *nyolc* olyan *szempontot* határoztunk meg⁵, amelyek a regionális és lokális sajátosságokon túlmenően meghatározó jegyei a térségben élő lakosságnak.

A fő jellemvonások közül az első a *földrajzi behatárolás*. A történeti földrajz forrásanyagának egy része azonban korántsem topográfiai eredetű és természetű: a helyi gazdálkodáshoz kötődő faluhatár dűlőbeosztása, a kataszteri térképekhez kötődő – levéltárakban fellelhető – földkönyvek, birtokívek, nyilvántartások, közbirtokossági naplók például széleskörű összehasonlító kutatásokhoz járulhatnak hozzá, már amennyiben teljes terjedelmében, hiánytalanul fennmaradtak. A felhasználási területeknél itt említhetjük meg a XIX. század második felének földtagosítási eljárásait, annak eredményeit, hitelesen kimutatható következményeit. Időmetszeti összevetésben, különös tekintettel például az eltelt idő alatt beépített részekre vagy az erdővel borított területek művelés alá vonásával bekövetkező változásokra, ezek a településkép módosulásának szakaszait is felvázolhatják előttünk. A szakirodalom területén az egyes történeti korszakokra nézve természetesen nélkülözhetetlenek a helységnévtárak mellett a megyénkenti és közigazgatási egységek szerinti leírások (pl.: Bél Mátyás, Vályi András, Csánki Dezső, Györffy György művei), a már települési szintű, leíró statisztikai alkotások (pl.: Ludovicus Nagy, Fényes Elek, Pesty Frigyes művei), az első részletezőbb katonai országleírások (II. József [1780-1790] uralkodásának idején a Borsod vármegyére vonatkozó adatokat Csorba Csaba közölte külön kötetben), illetve a későbbi megye-monográfiák (pl.: Borovszky Samu, Csíkvári Antal által szerkesztett művek). Külön kiemelendők végül a helyi szerzők gyűjtései és alkotásai (pl.: Dobosy László, Lehoczky Alfréd).

A vizsgált községek a több tekintetben is elkülönült Erdőhát nevű tájegység déli részén fekszenek, talajuk barna erdőtalaj, az erdőszültségük még ma is jelentős. Az erdőművelésbe vont területeket vegyes korú kemény és lágylombos erdők borítják. A Hódos völgye a Heves-Borsodi-dombság északi részén fekszik, élővilága a közeli

Hangony-völgygel csaknem azonos. A terület délnyugati része ma a Tarnavidéki Tájvédelmi Körzethez tartozik és veszélyeztetett résznek számít. A hegyvonulatokat borító – túlnyomórészt – tölgyes és bükkös (néhol fenyő és gyertyán) erdők mellett az alsóbb részekeken már inkább a cser és az akác a jellemzőbb. A legelterjedtebb fás társulás a cseres-tölgyes, mely a lankásabb lejtőket, a hegyoldalak felső harmadát és a hegygerinceket borítja. Az akác és fenyőfajok térhódítása a XX. században vette kezdetét a vízmosságok megkötésével és a kopár részek fásításával, míg az erdőirtványokon ma virágokban gazdag réteket láthatunk. A patakok mentén mocsár- és láprétek húzódnak, különösképpen védett élővilággal. A Borsodszentgyörgy és Arló környéki terület ma az Egererdő Erdészeti Zrt. Arlói Erdészetének tulajdonában áll. A jellemző fafajok közé tartozik a tölgy (főként kocsánytalan tölgy), a cser, a bükk, s néhány elegyfaj (pl.: juhar, gyertyán).

A községek közül leginkább Domaháza fekvése tekinthető rendkívül sajátosnak, hiszen négy megye (Borsod, Heves, Nógrád, Gömör) találkozásánál helyezkedik el, vízválasztó hegyekkel körülvéve, míg északnyugaton a Szlovák Köztársaság határolja. Két hosszú völgy találkozásánál fekszik, s a legtöbb palóc faluhoz hasonlóan patak mellé, irtásra épült. Az egyik völgyben egykor tó lehetett, ezért is nevezik „Tó” vagy „Tő” völgyének, míg a másik, az innen eredő és keleti irányba folyó Hangony – patak völgye. A település történetének egyik legfontosabb forrásanyagát a helynevek jelentik, melyekre vonatkozóan először a Pesty Frigyes által 1864-ben kezdeményezett országos gyűjtés szolgált információt. Értéküket főképp az adja, hogy belőlük következtethetünk az eredeti növénytakaró jellegére (pl.: bükkös, tölgyes, nyíres, füves), sőt sok esetben a településviszonyokra is olyan korszakra vonatkozóan, amelyből nem állnak rendelkezésre írott források. Egy falu tekintetében nagy jelentőséggel bírnak a dűlőnevek, melyek egy része a tagosítás során eltűnt a későbbiekben. Pesty az egyes helynevek felsorolása mellett feltüntette az adott terület jellegét (szántóföld, mező, kaszáló, szőlős, irtvány, folyó, patak, vízmosság, hegyoldal, berek, erdő stb.) is, ami a földterület hasznosításának és a gazdálkodás módjának korabeli viszonyait tükrözi.⁶ Pestyhez hasonló szempontok alapján 1977-ben id. Dobosy László helytörténész is folytatta a helynevek gyűjtését. A leíratakból világosan kitűnnek a domaházi határ kedvezőtlen természeti adottságai: a szántókat olykor legelőként (pl.: Gyalog-út lápa) használták, s gyakran a művelésre alkalmas részek hiánya folytán a sík terület (pl.: Petykefar alja) mellett néhol a hegytetőt is felszántották (pl.: Farkas-lápa lapossa v. Utasárméka). Legelőket a hegyekben alakítottak ki, melyek közül némelyik korábban szántóföld volt. Utóbbira jó példa az egykor Kalyitka-főnek (v. Utafő) nevezett terület, mely egyben átjáró helynek számított az itt élőknek a Rima völgyébe, Feled és Rimaszombat irányába. Erdőre utaló szántó- és dűlőnév például: Bércfa, Cserelápa, Mogyoróska, Szederjes. Az erdőkön, hegyeken át vezető, sokszor csempészkedésre használt utakra több barkó faluban is szintén a helynevekből következtethetünk. Domaháza esetében ilyenek pl.: Vásár út, Vásár út fő, Vásár út vereje.

A Pesty-féle gyűjtés kérdőpontjainak egy részéhez Csépany esetében sem érkezett válasz. A többi művelési áganként közli a helyneveket, beleértve közigazgatásilag Somsály és Kis-Bolyok területét is. Németh Gyula (1922-2005) újságíró, helytörténész monográfiája az elnevezések csoportosítását két szempont alapján végezte el: a környezetre utaló helynevek (pl.: Mosóhíd: a Hódos-patak mentén, a kilúgozott vászonneműket itt mosták a helybeli asszonyok) mellett kü-

lön értelmezte a nyelvjárásra utaló, nyelvészetiileg elemezhetőket (pl.: Hossó: a „horso”, körtét jelentő szláv szóból származik; a név mögött az állt, hogy a területen régebben sok körtefa volt).⁷ Számunkra leginkább a tér- és időbeli változások nyomán követése a legfontosabb, így a helynevek jelentőségét is eszerint próbáljuk néhány példán keresztül felvázolni.

A belterületi rajzok által meghatározott morfológiai falutípusok közül a település az ún. „patak menti” falvak kategóriájába sorolható, melyeknél a vízfolyásra merőlegesen sorakozó beltelkek rendjét a közrefogott patakmeder határozta meg (lásd Alsó- és Felsőfal). A teleksorok között áthaladó (fő)út szintén településformáló tényező lehet, hiszen idővel a korábban szérűnek használt oldal is beépült, a település az „útifalu” vagy „út menti falu” egyik fajtájának is felfogható.⁸ Elválasztva egymástól a község kül- és belterületi részeit, először a dűlőnevekből kell kiindulni, hiszen a XX. század második felére a használható üres telkek folyamatos beépítésével eltűnt az egyutcás falukép, bár az itt áthaladó főútnak köszönhetően nem teljes mértékben. A feljegyzések több utca (pl.: IV. Béla u., Dobó István u., Arany János u. vagy Nyárjasalja, Bem u. vagy Gubonna árnyéka) esetében is megemlítik, hogy helyükön a második világháborút megelőzően szántóföldek helyezkedtek el, nem véletlen tehát, hogy a község terjeszkedése ezeket a – viszonylag sík – területeket érintette. A szántók másik részénél a föld hasznosításában történt változás: egyes kertek (pl.: Telek alja, Telek padja) vagy legelők (pl.: Kis-tácsa, Kis-kaba, Demeter-völgy, Kaskut-lápa, Határ-lápa) korábban szántóföldek voltak. A háttérben feltehetőleg a terület termőképességének kimerülését is észrevehetjük, hiszen egyes részek ezt követően parlagon maradtak (pl.: Kerek-domb). A legelők és rétek egy része később lakott hely lett; pl.: Kis-Hossó, Nagy-Hossó, illetve Fábíán-szög, Mocsolyakuti-rétek. A termelés kedvezőtlen adottságai más oldalról is jól láthatók: a földrajzi viszonyok következtében az itt élők a nehezen megművelhető hegyoldalakat is felszántották. Ilyen lejtős területnek számított például Pili(z)s, az Espál-lápa, az Erdő-föld, a Viadó bércé vagy a Hagyominge-fenek, de a Bolyokkal határos hegytető (Bíben-hegy) és a Szálas-hegy (Magas-tető) egykor szintén szántóföld volt. A hegyoldalokban és völgyekben a források több, mára teljesen eltűnt tanyát is említenek; pl.: Pócos-tanya (Felső-tanya), Magyar-tanya (Középső-tanya), Medve-tanya (Alsó-tanya), Völgy-fő. Egy részük a világháborúk idején pusztult el, nevüket tulajdonosaikról vagy elhelyezkedésükről kapták. Információk hiányában szinte kizárólag a helynevekből tudunk következtetni az itt élők életkörülményeire. A „Hangonyra járó”-n fekvő Felső-tanya például legelőterület volt, utalva az állattartás jelentőségére. Utóbbi állításunkat erősítik az állatok hajtási útvonalát jelző elnevezések; pl.: Kilátó, Csapás (a marhák haladási útvonala a hegyoldalokban), Jászó-tető (Gercsei Ferenc gulyaetetőjének helye jászollal), Bak-völgy és Kecskés-hegy (kecskelegelők), Viradó (pásztorok éjszakai szálláshelye). A szilvafáiról híres Ka völgye (Hosszúszilvás gerince), a kovakő gyűjtőhelyeként szolgáló Tűzköves vagy a környék legjobb árpatermő része, az Árpás-völgy idővel ugyancsak legelőterület lett.

Az 1864. évi gyűjtésben Borsodszentgyörgyre nézve megtalálhatók a település ún. külterületi részei is: a Németh család által birtokolt, korábban önálló, szántóval, kaszálóval, rossz minőségű legelővel bíró Gubonnapusztá („Gubónna”), a legelőként hasznosított parlagföldek közé sorolható Járnokfői tanya („Járnokberce”), Palinapusztá („Palyinai dűllő”), valamint az Arlóval szomszédos

Üsnökfőpuszta („Üsnök”). Az erdőterületek esetében az összeírás idején a földtagosítások még nem történtek meg, a közbirtokosok között pedig ugyanúgy megtaláljuk Császár János és Somoskeőy Ferenc örökösait, mint Csépany község telekkönyvében.⁹ Ezek a birtokosok tehát nem egy faluban rendelkeztek földterületekkel, s bár a környéken így a paraszti felsőréteget képviselték, országos szinten legfeljebb a középparaszti kategóriába sorolhatjuk őket birtoknagyságuk alapján. Több helynév szintén megtalálható a csépanyi gyűjtésben is (pl.: a rétterületnek számító Mocsolyás-Motsolyás, vagy azoknak megfelelően utal a korábbi művelési formákra (pl.: Szöllős, Szőlőshegy, Szöllősmájkuta).

A korabeli szöveg továbbá információkat ad az erdők minőségére (tölgyes, cser, bükk, nyír; pl.: Nyírjes) és hasznosítására: a feudális eredetű faizás¹⁰ mellett a legeltetés, illetve a sertések makkoltatása volt a fő tevékenységi forma; utóbbi több vélemény szerint ugyancsak állhat a korábbi településnév, a „Disznósd” elnevezés hátterében. Az erdei legeltetés és makkoltatás az extenzív sertésenyésztés egyik jellegzetessége volt: ősszel, október-november táján hajtották ki az állatokat, több helyen pedig csak tavasszal hajtották vissza őket.¹¹ A természeti adottságokból és a gazdálkodási formákból adódó hasonlóság egyébiránt kimutatható a másik irányban, Domaháza felé nézve is: a kedvezőtlen természeti adottságú, hegyes-köves határ egy részét itt is állattenyésztésre, legeltetésre használták. Ennek kedveztek a völgyekben található bővízű források, ahol a kihajtott állatokat itatták (pl.: Jámok, Vizesvölgy, Patak, Kőpöskút). A környéken gyakran találkozhatunk még a dombos, hegyes, bércecs részek lejtős, alsó részére utaló „ajja” vagy „alja”, valamint a hegyoldalak aljában lévő, széles, teknőszerű mélyedést jelentő ”lápa” kifejezésekkel (Borsodszentgyörgy esetében ilyen például: Perkupa bércecs, Sása lápa, Tövises lápa, Víg lápa).

Az Árpád-kor óta fennálló barkó települések *lakosságára* jellemző, hogy számbeletlen folytonosságukat főként olyan demográfiai folyamatok veszélyeztették, mint az elnéptelenedés és a telepítés (pl.: törökidő idején). A történeti Csépanyon például a török hódításokat megelőzően mintegy 14 család (kb. 100 fő) élt, az ezt követő veszteségek azonban hosszú időre meghatározónak bizonyultak. Az 1685. évi összeírás idején már csak három lakott és ugyanennyi lakatlan házat jegyeztek fel, a többiből elmenekült a lakosság. Rácz Imre ennek megfelelően, valamint az arlói plébánia születési anyakönyvei alapján alig 50 főre teszi a község lakosságát a XVII-XVIII. század fordulóján.¹² Lassú emelkedés csupán közel egy évszázaddal később figyelhető meg a népesség számának növekedésében: 1787-ben 299, 1828-ban 450, 1836-ban 512, 1869-ben 591, majd 1900-ra csaknem megduplázódva már 965 fő élt Csépanyon.¹³ Bár a Barkóság a XIX. század végéig többnyire alacsony lélekszámú (1000 fő alatti) kistelepülést foglalt magában, kevés volt ezek közül olyan település, melynek lakónépessége nem érte volna el az 1000 főt. Látványos növekedést az Ózd és Borsodnádásd közelében fekvő helységek (például Sajóvárkony, Uraj, illetve Csépany, Járdánháza) mutattak, ahol – főként a bevándorlóknak köszönhetően – kibővült az ipari munkások és ezzel együtt a bejáró dolgozók köre. A Hangony – völgy települései közül Sikátor (Kissikátor) és Domaháza csak jóval később, az 1920-as évektől adott ipari munkásokat az ózdi vasgyárnak, mivel a naponkénti bejárást addig nem tudták kellőképpen megoldani az itt élők.

Harmadik szempontként *a helyi népesség kis-és középnemesi jellege* emelhető ki. Domaházán a II. József kori népszámlálás (1784-1787) idején még az 5%-ot kitevő országos viszonylatban is magas volt a nemesek aránya. A borsodi települések között kitűnik, hogy itt a lakosság közel 70 %-a (181 fő) nemesi címmel rendelkezett. A tisztán kurialista (egytelkes nemesek) lakosú falvak közé sorolt településen a nemesi címet három „had”¹⁴, az Elek, a Holló és a Kisbenedek nemzetség családjainak leszármazottai viselték, akik a vezeték- és keresztnévük közé berakott ragadványnevekkel különböztették meg egymást a hadon belül. A szomszédos Kissikátor ugyancsak „hadas település”-nek számított. A társadalom differenciálódásával később a had kisebb egysége, a patriarchális nagycsalád került előtérbe, amelyben 3-4 nemzedék élt együtt vagyontársaságban és gazdálkodott közösen. A több évszázados tradícióval rendelkező ezen családszervezeti forma dominanciáját jelzi, hogy a nemesi falvakban (köztük Domaházán) átlagosan a családok több mint 30%-a tartozott ebbe a típusba az 1780-as években. Lényeges kiemelni az előbbi két formával mutatott eszmei azonosság mellett viszont, hogy a nagycsaládot már nem rokonsági csoportnak, hanem – családi üzemenként vizsgálható – gazdasági egységnek kell tekintenünk!¹⁵ Az osztatlan közös tulajdonban lévő területek (szántó, rét, legelő, erdő) haszonvételeinek fenntartására, valamint a közös ügyek intézésére közbirtokosságot (compossessoratust) hoztak létre. A nemesi közbirtokosságokon belül a közös tulajdon megállapítására, valamint a jogosult személyek erdőhasználati mértékének meghatározására az ún. arányosítási eljárás szolgált, melynek alapja az aránykulcs volt. Ennek értelmében azokon a helyeken, ahol a szervezet az öröklés folytán jött létre, az örökösök osztályrésze számított mérvadónak, ahol pedig nem az örökösödés szolgált alapul, ott a belső telkek számát, a belső és külső birtok nagyságát és a terhekben való részvételt vették számításba a közös jogokból való részesedést meghatározó aránykulcsoknál.

Csépányon az 1785-ben összeírt 291 fő 45 családot jelentett, a házak száma pedig 36 volt a községben. A társadalmi rétegződést nézve 68 nemeset, 2 polgárt, 10 parasztot, 10 polgár és paraszt örököst, valamint 21 zsellért írtak össze.¹⁶ A falu legősibb családjai közé tartozik a Csépányi, a Tóth, az Ivacs, a Pálgazda, a Bárdos és az Uti (Uthy) had. Utóbbi kifejezés a Zagyvától keletre eső területeken, illetve a Mátra és Bükk vidéki palócokra jellemző, a vérrokonságon alapuló nemzetségekre és rokonsági csoportokra utal, amelyeket „hadak”-nak neveztek. Disznósd állapota ezen összeírás alapján a következő volt: „Földbirtokos Bolyky család (Bolykon lakik). Falunk 73 házból áll, 88 család lakja. A felnőtt lakosság száma 556 fő. Gyermekek száma 281. Tehát össznépesség 837. Disznósd ebben az időben - noha félre esik - nem kisebb létszámú, mint a környező falvak.”¹⁷ A rendiség maradványait sokáig őrző nemzetségi szervezet (nemzetség-had-család) itt is kimutatható: az 1829. évi Canonica Visitatio szerint az egyházi és világi elöljárók a következő személyek voltak a községben: Bogáts János a plébános, Morvay József a káplán, Holló Ignác a kántor, Nemes Tornay János a jegyző és a harangozó, Nemes Kovács Ignác a kurátor, míg a földesurak közé tartozott Bolyky Miklós, Császár György, Csépányi Ferenc, illetve a Nemes Németh család, mely a lakosság felét tette.¹⁸ A földközösség és a nemesi nagycsalád kapitalista átalakulása csak a szocialista időszakban fejeződött be.¹⁹

1880 táján épült tornácos lakóház. Dobosy László felvétele. Ózd-Hódoscsépány, 1985 (Forrás: HOM NÉA: 1057)

A negyedik sajátos jegy a házassági kapcsolatokra vonatkozik, ahol nemesi és vallási endogámia érvényesült. Utóbbin belül a dominanciát mutatja, hogy mindhárom településen a római katolikusok aránya még 2001-ben is 90% feletti volt, azt megelőzően pedig még magasabb arányt láthatunk a népszámlálási kötetekben. Borsodszentgyörgyön például

a reformátusok aránya 70 év alatt (1930 és 2001 között) mindössze annyiban módosult, hogy a lakónépesség számának emelkedésével átlépte az 1%-ot. A reformáció másik ágát képviselő evangélikusok száma – a más felekezethez tartozókhöz hasonlóan – lényegében alig mérhető, statisztikailag elhanyagolható. Mindez szintén azt az általánosságot tükrözi, miszerint a reformáció ezen a területen – mintegy a kialakult tradíciókat is változatlanul hagyva – nem tudott nagy jelentőségre szert tenni, eközben viszont feltűntek a görög katolikus népesség egyes csoportjai is.²⁰ Az előzmények között kiemelendő, hogy a Hangony patak völgyének egykor Gömörhöz tartozó községeiben a rozsnói, majd a trianoni békeszerződés (1920) után az egri püspökségnek köszönhetően már igen korán megvetette a lábát a katolikus egyház, szemben a Sajó – völgy jelentős számú református népességével. A XVII. századi ellenreformáció szintén a katolikus vallást erősítette meg.

Borsodban, Észak-Hevesben a kismemesi magatartást az 1830-as és az 1840-es években a rétegendogámia jellemezte. Minél szűkebb volt egy-egy faluban a kismemesség részaránya, annál gyakrabban házasodott más faluból. A Heves megyei Mikófalván például idővel jelentékennyé vált a nemesek és az adózók összeházasodásának aránya, ami a rétegendogámia felbomlására mutat. Domaháza kuriális falu társadalmát a XVIII-XIX. század fordulóján a nemesi rétegendogámia és a lokális exogámia, azaz a házasságok széles térbeli hálójá jellemezte. Azonban a 19. század első felében már ott is oldódott a rendi endogámia: mind gyakoribb lett a tehetős jobbágygazdákkal kötött házasság, s ezzel párhuzamosan erősödött a lokális endogámiára való törekvés is. Borsodszentgyörgyön a földbirtok jelentőségét szintén kiemelte a vagyoni helyzet (földbirtok és pénz) szerinti házassági endogámia (pl.: a nemesi címerlevéllel bíró Németh hadnagy és a meggazdagodott volt úrbéres Kovács cene család tagjai között).

A XIX-XX. század fordulójától a társadalmi változások és a polgári földtulajdon megszilárdulásának következtében a nagycsaládok száma csökkenni kezdett,

helyettük mindinkább az ugyancsak patriarchális kiscsalád vált uralkodóvá. Szabó László szerint ez jelenti a helyi társadalom korszakolásának második periódusát, melyen belül a kiscsalád – had – rokonság volt a három legfontosabb intézmény. A családfő irányítása alatt együtt gazdálkodó, általában 20-30 fős generációkat ezáltal felváltotta a szülőket, gyermekeket, esetenként nagyszülőket magába foglaló kiscsalád. Ebbe az oldalági leszármazottak már nem tartoztak bele, így létszámuk is jóval alacsonyabb, általában 2-15 fő volt.²¹ Bár a folyamat a legtöbb helyen lezárult az 1920-as évek közepére, Domaházán (és más barkó falvakban) elhúzódott az 1940-es évekig. A következményeket – főként a létszám apadását – kellőképpen reprezentálják Tózsér Ferenc falumonográfiájának sorai az 1930-as évek állapotaira vonatkozóan: „A községben szintén elterjedt az etyke és mint a legtöbb helyen, itt is anyagi háttere van. Nem akarják, hogy a vagyon feldarabolódjon. Általában csak a szegényebb családokban van több gyermek.”²²

A felekezeti arányok megmutatkoztak az egyéni életpályákon belül is. A forrásként kiválóan hasznosítható házassági anyakönyvi bejegyzések a házaspárok vallási homogenitását tükrözik. Hódoscsépányon a két világháború között két időszakot (az 1920-as évek második felét és az 1950-es évek elejét) vizsgáló gyűjtésünk nem reprezentatív mintájában²³ szinte kizárólag római katolikusokkal találkozhatunk. Olyan esetre is számos példa van, hogy a katolikus vallású férj és a református, amúgy csépányi feleségének házasságából született gyermekeket közös beleegyezéssel, jegyzőkönyv szerint az apa vallására (tehát római katolikusra) „iratták”.²⁴ A háttérben történeti és családi tradíciók állnak, amely a XIX. századi nemesi elkülönülésre, ezzel összefüggésben pedig a réteg szerinti beházasodás vallási endogámiára irányuló törekvéseire vezethető vissza. A kifejezés „meghatározott körön belül maradást” és egyfajta kulturális azonosságot jelent, melyen belül a vallási endogámia a széles körben értelmezett társadalmi endogámia részét jelenti.²⁵ Habár forrásaink nagyrészt hiányosak, az rögtön megállapítható a fennmaradt iratok alapján is, hogy a vallási endogámia sokáig térbeli endogámiával párosult, melynek értelmében a vőlegény helyben vagy a környező falvakból (pl.: Arló, Hangony, Járdánháza) választott magának menyasszonyt. Nem volt mellékes az anyagi szempont sem. Családi állapotokra nézve elvált személlyel nem találkozhatunk, a bejegyzések szinte kizárólag első - haza-don nők, illetve nőtlen férfiak közötti – házasságokat tartalmaznak. Az átlagéletkor a nőknél nem érte el, a férfiaknál viszont meghaladta a 20 évet (19,9, illetve 23,3 év). A lokális endogámia a korszak végére láthatóan oldódni kezdett a hagyományos kultúra bomlásával, teret engedve ezzel a térbeli exogám házasságoknak is. Utóbbi háttérben több Borsod megyei település esetében is a „polgárosulás szellemét” hozzák fel történészek, de arra is felhívják a figyelmet, hogy a réteg szerinti, kisenemesek közötti házasodás még a XX. század első felében is jelentős.²⁶ Hódoscsépányon mindez sokkal inkább magyarázható az egyébként szintén az iparosodás következményeként felfogható nyitottságnak, amely – főként 1945 után - az egyes társadalmi-foglalkozási rétegek közötti átjárhatóság lehetőségeinek bővülésének, ezzel együtt pedig a rendi kötöttségek fokozatos háttérbe szorulásának volt köszönhető.

A barkó falvak esetében ötödik sajátosságként említhető meg a néprajzkutatók szerint az *összetartozás és az azonosság tudata*. Az előbbieket a kisenemesség „nemzethez” tartozásának, illetve a családi hagyományokhoz való kötődésének

érzése reprezentálja előttünk, míg az utóbbiakra a közösségi öntudatban megjelenő azon törekvések hívják fel a figyelmet, amelyekben a más közösségektől való elhatárolódás is feltűnik. A szembetűnő eltérések később – különösen a XIX. század közepétől - falucsúfolókban és más formában megjelenve pontosan a környezettől eltérő magatartás és gondolkodás miatt akár egész közösségeket is nevetségessé tehettek. Dömötör Ákos (1938-1999) mesekutató és helytörténész a Hangony-völgy népi elbeszéléskultúrájának változásait vizsgálva szinte csak borsodszentgyörgyi falucsúfoló anekdotát hallott a helybeliektől. Megfigyelte, hogy nem egy ilyen történet irodalmi úton terjedt, vannak továbbá jellegzetes, jól ismert – újra és újra megjelenő - cselekvéstípusok kifigurázott elemei pedig sokszor összekapcsolódnak egymással. A szóbeli elbeszélésekből nem egy alkalommal az összetévesztések motívuma tűnik fel; pl.: Krumplilaska a lemezjátszón („A borsodszentgyörgyiek a krumplilaskát a lemezjátszóra tették.”). Ugyanígy megemlíthető a folklórban összesen 12 változatban ismert felpofozott malacról szóló anekdota: „A disznósdia a malacot felpofozzák, mert nem érte fel a vályút. A disznót úgy hizlalják, hogy dagadtra verik.”²⁷

A Dömötör Ákos által összeállított Magyar népmesekatalógus szerkesztője, Kovács Ágnes 1966-os tanulmányában ezekre a falucsúfolókra alapozva állítja, hogy Disznósd nevének megváltoztatásában is ilyen okok (a falu ún. „puffer jellege”) játszottak közre.²⁸ Az alábbi forrásrészletek ennek igazolására közöljük:²⁹

Jegyzőkönyv

„Készült Disznósd községben 1933. november 29. napján tartott rendkívüli képviselőtestületi közgyűlésről.

[...] körjegyző eloadja, hogy az előjáróság a képviselőtestület és a község vezető egyénei által aláírt kérelem érkezett a képviselőtestülethez a község nevének megváltoztatását kérve. A község nevét Borsodszentgyörgyre kéri változtatni.

[...] ifj. Kovács balog János képviselőtestületi tag hangsúlyozni kívánja azt, hogy a község lakosságának régi óhaja a község nevének megváltoztatása, egyrészt azért, mert a község védszentje is szent György, de ettől eltekintve többször panaszkodtak már a lakosság tagjai, hogy a község neve miatt gúnyolódásnak voltak kitéve. A község minden lakosának osztatlan kívánsága a név változtatása és felkéri az előjáróságot, hogy ezirányban sürgősen intézkedjék.”

Jegyzőkönyv

„Disznósd község képviselőtestületének 1935. április 24-én tartott közgyűléséről.

Az elnök felolvassa a vm. Alispánjának 6684/ai. 1935. számú rendeletével közölt 140050/1934-VI. B. M. számú rendeletet, mellyek a község nevét Borsodszentgyörgy névre változtatta meg.”

A hatodik szempont maga a „barkó” megnevezésre utal, azonban e települések egyértelműen a „barkónak mondott falu” besorolást kapták, a kifejezés eredete és használata ellenben a mai napig bizonytalan és vitatott.³⁰ Ismételten kieme-

lendő közös vonás, hogy az egyes csoportosítási kategóriákon belül mindhárom község a nemesi falvak közé tartozott.

Hetedikként fontos megemlíteni a környéken különösen jellemző ősi archaikus *palóc nyelvjárást*: „a népnyelv az ún. palóc dialektus sajátosságait viseli magán, annak kevésbé elkülönült változata.”³¹ Balogh Lajos nyelvész, nyelvjáráskutató meghatározó hangtani sajátosságnak véli helybeli lakosokkal készített interjúk alapján, hogy a köznyelvi 'a' helyén ajakkerekítés nélküli hangot ejtenek, ezzel párhuzamosan pedig a köznyelvi 'á'-t hosszan mondott 'a' hang helyettesíti.³² Csoportosításában összesen hét palóc nyelvjárást, illetve típust különített el, melyeken belül a Borsodszentgyörgyön megfigyelhető beszédet a legjellegzetesebb, ún. középpalóc nyelvjáráshoz sorolta.³³ Hangtani és alaktani vonatkozásban erre tehát általánosságban jellemző, hogy a köznyelvi ajakkerekítéses 'a' hangot kerekítés nélkül, az ajakreres 'á'-t viszont kerekített ajakkal ejtik. Balogh megfogalmazása szerint ez két egymással összefüggő hangtani tendencia nem csupán a palóc tájnyelv egyik legfőbb kritériuma, hanem „olyan jelenség, amely területileg nagy kiterjedésű tájegységenként egyetlen nagy nyelvjárási egységbe tömöríti össze.”³⁴ Sajátosan a vizsgált településünkön (valamint a Nógrád megyei Mátraszőlősen) megfigyelt fonetikai elem továbbá, hogy az 'r + s' hangkapcsolat néhány szóban hosszú 'ss' formájában hangzik (pl.: borsó'bossó').

A domaházi római katolikus templom

amely során megállapította, hogy a bejáró munkásság számának növekedése az Ózdtól távoli falvakban is a hagyományok folyamatos „vegyülését”, átalakulását eredményezte. Átalakult a család funkciórendszere, a korábbi nagycsalád helyébe a munkás kiscsaládok léptek, a kommunikáció fontos színterévé váló gyári munkahely révén pedig az addig zárt közösségek tagjainál már a hagyományátadás és a kultúraátvétel erősödésének jeleit mutatta. A társadalmi rekrutációt jól szemlélteti a szerző alábbi leírása: „Juhászokat, cselédeket, nap-

A nyelvjárási jelenségek után Paládi-Kovács Attila rendszerezéséből végül nyolcadikként egy újabb társadalomtörténeti vonatkozású szempontot kívánunk hangsúlyozni: *a helyi társadalom átrétegződését*, ezzel párhuzamosan pedig a népi kultúra tradícióinak fokozatos kiszorulását. A késve meginduló polgárosodással, az ózdi gyár táj- és településformáló hatásával, az ipari munka térnyerésével, utóbbival együtt pedig idegen (részben német és szlovák) etnikum megjelenésével a hagyományos paraszti világ egyre inkább feledésbe merült. A környező falvak közül ebben a témában szintén Dömötör Ákos végzett az 1970-es években néprajzi változásvizsgálatot a Hangony-völgy falvaiban (Szentsimon, Hangony, Kissikátor, Domaháza),

számosokat, kisparasztokat, vályogvetőket, favágókat lehetett találni a hangonyi bejáró dolgozók apjai között. Foglalkozásaik és átmeneti munkatársulásaik egyre homályosodó emlékké váltak jelenkorunkban.”³⁵

A Hangony-völgyi településeken a mezőgazdasági tevékenységet végzők köre fokozatosan szűkült, majd jellemzővé vált a női munkavállalás: a Debreceni Ruhagyár Ózdon létesített részlege és a Budapesti Fehérnemű Ktsz hangonyi üzeme voltak a legjelentősebb tényezők a nők foglalkoztatásában; Domaházáról összesen 35 fő talált ezekben munkát.³⁶ A háttérben az életmódbeli változásokat sem hagyhatjuk figyelmen kívül: a szocializmus alatt, különösen a második gazdaság kibontakozását követően a kettős családi stratégiák kialakulását vagy az időfelhasználás szerkezetének módosulását. Az ipari munkások számának emelkedését jelzi, hogy 1949-ben 64, 1960-ban 225, 1975-ben 281 domaházi dolgozója volt az Ózdi Kohászati Üzemeknek (ÓKÜ). Az 1960-1970-es adatok szerint a legtöbben (1976-ban: 35%) a közlekedési részleghez kerültek³⁷, mely jól alátámasztja az egyes üzemeknél megfigyelhető tömbösödést egy-egy család (pl.: Kisbenedek) esetében.

Csepányon az adatok tanúsága szerint az iparforgalom mértéke 30 év alatt ugyancsak megduplázódott. Miközben a bányászatban és kohászatban dolgozók mellett az egyéb ipari tevékenységeket folytatók számában is jelentős változás történt: a keresők aránya 85%-kal, az eltartottaké több mint 140%-kal emelkedett Hódoscsépányon 1900 és 1930 között. A községhez tartozó Somsálybányán az iparban dolgozók aránya még magasabb volt.³⁸ Az iparosodás folytatását jelzi, hogy a század közepére az iparban és bányászatban dolgozók aránya a faluban elérte a 80%-ot: 1949-ben 2528 fő tevékenykedett ebben a gazdasági szektorban, amely az összlakosság (3147 fő) döntő többségét jelentette.³⁹ Ennek megfelelően szükséges külön elvégezni ezen társadalmi réteg tagolását, hiszen számuk a későbbiekben további emelkedést mutat. Kósa László szerint az egyik legfontosabb lépés a munkások és az alkalmazottak elkülönítése. Hódoscsépányon már az előbbiek aránya a domináns: a szektoron belül 92%-ot, a lakosság foglalkozási megoszlást nézve pedig 74%-ot képviseltek a keresőket és eltartottakat is beleértve. A gyarapodás országos szinten 1970-ig folytatódott az állami ipar és építőipar területén: az ipari munkások száma közel két és félszeresére nőtt, miközben az egy munkásra jutó alkalmazottak aránya szintén jelentős mértékben emelkedett

Borsodszentgyörgy - téli utcarészlet

az 50-es és 60-as években.⁴⁰ Összevetésképpen ezzel párhuzamosan a mezőgazdasági népesség jelentősége fokozatosan háttérbe szorult: arányuk a századfordulón még 47%-ot tett ki, 1949-ben pedig mindössze alig 5%-ot.

Disznósdon (1935. április 1-jétől lett a neve: Borsodszentgyörgy) az agrárnépesség egy része az ózdi vasgyár közelsége révén szintén ipari munkássá vált, egy másik részük pedig a bányászatból próbált

megélni. 1930-ban a teljes lakónépesség foglalkozási megoszlása tekintetében a 661 őstermelő (55%) mellett már 306 iparost (26%) és 108 bányászt (9%) is találunk a faluban.⁴¹ A települések között a hagyományosan ingázó falvak közé tartozott, míg a távolabbiak (pl.: Szentdomonkos, Bükkszék, Sajóvelezd, Szilvásvár) csak 1945 után kapcsolódtak be ezekbe a folyamatokba. Az üzemekbe naponta bejáró 284 dolgozó az 1970-es és az 1980-as népszámlálás adatai szerint is a lakosság 18%-át jelentette. Az ipari munkásság vizsgálata során az is megállapítható volt, hogy egy-egy üzemben vagy gyáregységben a lakóhely szerinti tagozódás is meghatározónak bizonyult, így például a közlekedés-szállítás terén az arlói, a finomhengerműben viszont a borsodszentgyörgyi munkások voltak többségben.⁴² Az Ózdi Kohászati Üzemek leállításával 2001-re annyiban módosult a helyzet, hogy az ingázók száma még inkább megnőtt (a 357 foglalkoztatott 74%-a), ezek egy része pedig más kistérségben, megyében vagy akár külföldön vállalt munkát.⁴³ E tendencia más környező falvakban, sőt a városokban is erősödni látszik, miközben a kényszerű munkanélküliség mellett az önkéntes munkanélküliség is megfigyelhető.

IRODALOM

Alabán Péter

2002 Gazdálkodás és társadalom Domaházán a XIX. század második felétől az első világháborúig. In: Honismeret 5. 65-69.

2003 Falu a szocializmusban: Domaháza 1945-1989. In: Comitatus 6. 57-66.

2004 Paraszti gazdálkodás és társadalom Domaházán a dualizmus idején és a Horthy-korszakban. In: A Herman Ottó Múzeum Évkönyve XLIII. Miskolc- 645-659.

2005 Domaháza gazdasága és társadalma a két világháború között. In: Gömörország 4. 38-44.

2007 Adatok Borsodszentgyörgy történeti földrajzához és palóc társadalmához. In: A Herman Ottó Múzeum Évkönyve XLVI. 357-368.

Alabán Péter – Csépanyi Attila

2006 Hódoscsépanyi társadalomtörténete a XX. század közepéig. Ózd

Balogh Lajos

1989 A palóc nyelvjárások. In: Bakó Ferenc (szerk.): Palócok I. Kutatástörténet, föld és nép. Eger. 345-377.

B.-A.-Z. megyei adattár

1970 Varga Gáborné (szerk.): Borsod-Abaúj-Zemplén megye története és legújabb kori adattára. Miskolc

Bárth János

1997 Település. In: Paládi-Kovács Attila (főszerk.): Magyar Néprajz IV. Életmód. Budapest. 7-88.

- Csíkvári Antal (szerk.)
1939 Vármegyei szociográfiák. V. kötet. Borsod vármegye. Budapest
- Danyi Dezső – Dávid Zoltán (szerk.)
1960 Az első magyarországi népszámlálás (1784-1787). Budapest (KSH)
- Dobosy László
1970 Ózd város és az ózdi járás földrajzi nevei. Kézirat. Ózd. HOM NA: 2400.
- Dolezsál Vilmos
1976 A bejáró munkások Domaházán In: Borsodi Szemle 3.
- Dömötör Ákos
1994 A Hangony–völgyi bejáró munkások a hetvenes években. Néprajzi változás-vizsgálat. In: A Herman Ottó Múzeum Évkönyve XXXII. Miskolc. 373-392.
1999 A népi elbeszéléskultúra változásai a Hangony völgyében. In: A Herman Ottó Múzeum Évkönyve XXXVIII. Miskolc. 1199-1228.
- Faragó Tamás
2000 Nemek, nemzedékek, rokonság, család. In: Paládi-Kovács Attila (főszerk.): Magyar Néprajz VIII. Társadalom. Budapest. 393-483.
- F. Dobosy László
2003 Ózd és térsége. Kistérségek az Európai Unióban. Borsod-Abaúj-Zemplén megye 4/2. Budapest
- Helységnévtár
1996 Magyarország történeti statisztikai helységnévtára 9. Borsod-Abaúj-Zemplén megye. Budapest (MTA-KSH)
- Imre Samu
1971 A mai magyar nyelvjárások rendszere. Budapest
- Kósa László
2001 „Hét szilva árnyékában”. A nemesség alsó rétegének élete és mentalitása a rendi társadalom utolsó évtizedeiben Magyarországon. Budapest
- Kovács Ágnes
1966 A rátótiadák típusmutatója. A Magyar Népmesekatalógus Füzetek 3. Budapest
- Kovács József – Kovács Sándor
1936 Borsodszentgyörgy monográfiája. Kézirat. Borsodszentgyörgy

Morvay Judit

1966 A had és nemzetség fogalmának körülhatárolása. In: Ethnographia 4. 481-493.

Nagy Károly – Szegőfi Anna – Tóth Péter

1984 Régi históriák – Ózd és környéke múltjának írott forrásai. Ózdi Honismereti Közlemények 4. Ózd

Németh Gyula

1996 Feudális faluszerkezet a polgári átalakulás szorításai között. Hódoscsépány története. Kézirat. Ózd

Népmozgalom

1979 A népmozgalom főbb adatai községenként 1828-1900. VI. kötet. Borsod-Abaúj-Zemplén megye, Miskolc, Heves megye. Budapest (KSH)

Népszámlálás

1932 Az 1930. évi népszámlálás. I. rész. Demográfiai adatok községek és külterületi lakotthelyek szerint. In: Magyar Statisztikai Közlemények. Új sorozat. 83. kötet. Budapest; II. rész. A népesség foglalkozása és a nagyipari és kereskedelmi vállalatok községenként. In: Magyar Statisztikai Közlemények. Új sorozat. 86. kötet. Budapest

1950 1949. évi népszámlálás 3. A foglalkozásstatistika részletes eredményei. Budapest (KSH)

2002 Népszámlálás 2001. 6. Területi adatok. 6.5. Borsod-Abaúj-Zemplén megye II. kötet. Budapest

Paládi – Kovács Attila

1981 A kismesek utódai a paraszti társadalomban (XIX-XX. század) In: A Nógrád Megyei Múzeumok Évkönyve VII. 163-175.

1982 A Barkóság és népe. Borsodi Kismonográfiák 15. Miskolc (HOM)

1989 A palócföld kiterjedése. In: Bakó Ferenc (szerk.): Palócok I. Kutatástörténet, föld és nép. Eger. 137-167.

2000 Az ipari munkásság. In: Uő. (főszerk.): Magyar Néprajz VIII. Társadalom. Budapest. 239-308.

2003a [1982] A barkó néphagyomány sajtóságai. In: Uő.: Tájak, népek, népcsoportok. Válogatott tanulmányok. Budapest. 166-171. (A tanulmány eredeti megjelenési helye: Uő.: A Barkóság és népe. Borsodi Kismonográfiák 15. Miskolc, 1982. 174-180.)

2003b [1968] A barkó etnikai csoport. In: Uő.: Tájak, népek, népcsoportok. Válogatott tanulmányok. Budapest. 124-165. (A tanulmány eredeti megjelenési helye: Műveltség és Hagyomány X. Debrecen, 1968. 175-218.)

2006 A Barkóság és népe [Második, bővített kiadás]. Miskolc (HOM)

Pesty Frigyes

1988 [1864] Borsod vármegye leírása 1864-ben. Sajtó alá rendezte: Tóth Péter. Documentatio Borsodiensis 5. Miskolc

Rác Imre

1991 Arló, Borsodszentgyörgy, Járdánháza, Hódoscsépany története egyházi levéltári források tükrében. Miskolc

Szabó László

1989 A palócok társadalomrajza. In: Bakó Ferenc (szerk.): Palócok II. Eger

Szabadfalvi József

2001 Sertéstartás. In: Paládi-Kovács Attila (főszerk.): Magyar Néprajz II. Gazdálkodás. Budapest. 749-770.

Valuch Tibor

2001 Magyarország társadalomtörténete a XX. század második felében. Budapest

JEGYZETEK

1. Alabán Péter, 2002, 2003, 2004, 2005.
2. Alabán Péter-Csépanyi Attila, 2006.
3. Alabán Péter, 2007.
4. A hivatkozásokban az eredeti forráshelyeket közöljük.
5. Vö. Paládi-Kovács Attila, 2003a [1982]. 171.; Uő., 2006. 164-165.
6. Pesty Frigyes, 1988 [1864]. 92-94.
7. Németh Gyula, 1996. 8. A név másik magyarázata szerint Hossót egy régen itt talált korszórol v. kossórol neveztek el. (Dobosy László, 1970. 71.)
8. Báráth János, 1997. 41-42.
9. Vö. Alabán Péter-Csépanyi Attila, i. m. 46.
10. A középkorban szokásjog, a XVI. század óta pedig az urbáriumok által előírt módon a jobbágyságok illető azon jog, hogy a földesúr tulajdonában levő erdőben saját szükségletük mértékéig épületfát és tűzrevalót vághattak. 1848 után a jobbágyságok – felszabadulásukkal - kártérítést kaptak a faizásért cserében földesuruktól (Magyar Néprajzi Lexikon: <http://mek.oszk.hu/02100/02115/html/2-16.html>).
11. Szabadfalvi József, 2001. 756-757.
12. Rác Imre, 1991. 166.
13. Az 1787. évi adat a II. József által elrendelt első magyarországi népszámlálásból, az 1828. évi pedig a Nagy Ludovicus-féle összeírásból származik (Nagy Károly-Szegőfi Anna-Tóth Péter, 1984. 105.; ill. Helységnevtár, 1996. 169.). Az 1836. évre vonatkozó adat egyházi anyakönyvekből származik (Népmozgalom, 1979. 28.), míg az utolsó két adat az – immár a magyar statisztikai hivatal által végrehajtott – népszámlálásokból származnak (B-A-Z. megyei adattár, 1970. 260.).
14. A kifejezés a rokonsági csoport megnevezésére szolgált, miután a nemzetségek több ágra tagolódtak.
15. Morvay Judit, 1966. 490-491.

16. Danyi Dezső-Dávid Zoltán (szerk.), 1960. 42-43.
17. Vincze László leírása alapján. Forrás: http://www.borsodszentgyorgy.hu/tort_vincze.php
18. Kovács József-Kovács Sándor, 1936. 9.
19. Paládi-Kovács Attila, 1981. 165.
20. Vö. Csíkvári Antal (szerk.), 1939. 27.; Népszámlálás, 2002. 272-273. III. http://www.nepszamlalas.hu/hun/kotetek/05/tables/load3_6.html.
21. Szabó László, 1989. 304, 402.
22. Tózsér Ferenc, 1936. 12.
23. Forrás: Római Katolikus Plébánia irattára, Ózd-Hódoscsépány.
24. Példaként említhető Csépányi gazda János és Szegedi Erzsébet 1948-ban kötött házassága kapcsán az a jegyzőkönyvi másolat, amely az 1894. évi XXXII. tc. 1.§-a alapján pontosan rögzíti az eljárás menetét. A dokumentumot (1783/1948. sz. Jegyzőkönyv) az ózdi járási főjegyző hitelesítette. (Forrás: Egri Főegyházmezei Levéltár).
25. Faragó Tamás, 2000. 418-419.
26. Pl.: Sajóvelezd. Vö. Kósa László, 2001. 123.
27. Dömötör Ákos, 1999. 1207.
28. Kovács Ágnes, 1966. 8.
29. Nagy Károly-Szegőfi Anna-Tóth Péter, i. m. 221-222.
30. A témáról részletesebben lásd Paládi-Kovács Attila, 2003 b [1968].
31. Paládi-Kovács Attila, 1982. 180.
32. Interjú Németh Mihály borsodszentgyörgyi lakossal (MTV-Zenit TV, 2002).
33. Ezen belül a Barkóság falvai a keleti középpalóc nyelvjárástípusba tartoznak. Vö. Imre Samu, 1971. 349-358. (Idézi: Paládi-Kovács Attila, 1989. 149-150.)
34. Balogh Lajos, 1989. 345.
35. Dömötör Ákos, 1994. 378.
36. Dolezsál Vilmos, 1976. 85.
37. Uo., 86.
38. 1930-ban Hódoscsépányon 317 ipari keresőt és 580 eltartottat jegyeztek föl a népszámlálás alkalmával; Somsályon számuk 371, illetve 725 fő volt már ekkor. Forrás: Népszámlálás, 1932. II. rész, 73, 472.
39. Népszámlálás, 1950. 276-277.
40. Valuch Tibor, 2001. 215-216.
41. F. Dobosy László, 2003. 86.
42. Paládi-Kovács Attila, 2000. 275: 8. térkép; ill. 253.
43. Forrás: http://www.nepszamlalas.hu/hun/kotetek/07/tables/load2_11_6.html.

KÖNYVSZEMLE

Korényi Lajos: Zenei élet Ózdon. Az Erkel Ferenc Zeneiskola 50 éves története (Ózd, 2007. 43 o.)

Korényi Lajos, az Erkel Ferenc Zeneiskola alapítója, nyugdíjas igazgatója, az Ózdi Vegyeskórus karnagya 2005-ben vehette át „Ózd város díszpolgára” kitüntető címet. Kiemelkedő érdeme az a mintegy 30 év, amely alatt nagy elhivatottsággal szervezte a város és vonzaskörzete zenei életét és az intézmény munkáját. Zenepedagógusként összesen 58 évet dolgozott, számtalan kitüntetést is szerezve.

A 2007 szeptemberében bemutatott kötet alapját a szerző szakdolgozata, illetve városi és megyei szintű honismereti pályázata adta. Forrásanyagát a saját gyűjtésen túl a gazdag helytörténeti szakirodalom, továbbá a Vámos Tamás igazgatóval és Nagy Károly zenetanárral készített interjú szolgáltatta. A helyben kibontakozó zenei élet

az 1880-as évektől egészen 2003-ig vázolja fel az alkotás, fontosabb állomásként kitérve az 1895-ben alakult fúvószenekarról, az 1897-1898 fordulóján létrejött Dalárdáról, az 1925-ben szerveződő Dalkörről, majd az 1953 októberében megalapított zeneiskoláról. Utóbbi Ózdi Állami Zeneiskola néven kezdte meg működését, majd – minisztériumi engedéllyel - hamarosan felvehette Erkel Ferenc nevét. Történetének korszakolásánál Korényi Lajos három időszakot különít el: az iskola történetének első szakasza a kezdetektől 1961-ig tartó ún. „hős-korszak”, amelyben az első hangversenyeken és szerepléseken túl új, ám csupán átmeneti otthonra talált a „Bóna-féle” épületben. A második történeti szakasz az „iskolaszerűség” megteremtésének periódusa 1961 és 1978 között, amely egyben a szakmai elismerés kivívását is hozta az intézménynek, illetve az akkor már a kazincbarcikai zeneiskolát is megszervező igazgatónak. A régi kórház egykori helyén működő iskola növendékeinek száma ezen évek alatt folyamatosan emelkedett, sikereik egy részét pedig már külföldön érték el. A harmadik periódus több mint negyed századot ölel át (1978-2003), amely újabb költözés (a régi Vasvár Úti Általános Iskolába) mellett a tanulmányi színvonal emelését hozta, ezáltal pedig az intézménynek az ózdi közművelésében betöltött szerepének fokozásával járt.

A könyv kronológiai sorrendet követő áttekintését rövid összegzés, majd három melléklet követi. Ezekben megtalálhatók a tantestületek, a felsőbb zenei intézményekbe felvételt nyert, illetve a zenei pályát választott tanulók névsorai, a leginkább kiemelkedő fellépések és szereplések. Itt találjuk a Laurum Blockföte

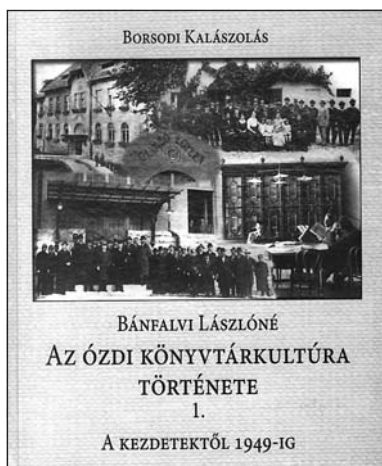
Együttes alapítóit is. Az 1989-ben eredetileg kísérleti jelleggel létrehozott együttes a megalakulást követő néhány évben főleg reneszánsz és barokk műveket játszott, de a későbbiek során repertoárjukban helyet kapott a régi és a kortárs magyar muzsika, valamint az egyházi zene.

Az Ózdi Városi Múzeum archívumából származó közel 20 fotóval illusztrált, egyben a művet lezáró albumrész az iskola egyes korábbi és „újkori” helyszíneit, az ott folyó oktatás pillanatképeit, annak tanárait is diákjait mutatja a szöveg kiegészítéseképpen. Az önkormányzati kiadványt a honismereti pályázatok állandó bírálója, Veres László megyei múzeumigazgató mellett, Halász Péter, a Honismereti Szövetség elnöke és Kovács Tibor, a Magyar Nemzeti Múzeum főigazgatója lektorálta.

**Bánfalvi Lászlóné: Az ózdi könyvtárkultúra története 1.
A kezdetektől 1949-ig.
(Borsodi Kalászolás 4. II. Rákóczi Ferenc Megyei Könyvtár.
Miskolc, 2007. 187 o.)**

A historiográfiához hasonló művelődéstörténeti jelentőséggel bír az ózdi könyvtárkultúra történetét összefoglaló mű első kötete. Tervezett folytatása a szocialista időszak 40 éve mellett a rendszerváltozást követő eseményeket kívánja áttekinteni napjainkig, teljes képet adva egyben - jelen kiadvánnyal együtt – Ózd könyvtártörténetéről. Összesített, a tájékozódást jobban elősegítő mutató szintén a jövőben kiadásra váró második kötetben áll majd rendelkezésünkre.

A szerző, Bánfalvi Lászlóné könyvtárvezető feladata sem az adatgyűjtés, sem pedig a – lehetőségek szerint - mindenkorre kiterjedő történeti háttér forrásközpontú ismertetése során nem volt egyszerű. Előbbi terén a hasznosítható és rendelkezésre álló anyagállomány rangsorolása, csoportosítás szerinti feldolgozása mögött feltételezhetünk hatalmas kutatómunkát, míg utóbbinál a dokumentumokkal alátá-

masztott, kronológiai sorrendet követő történetiség felvázolása igényelt tőle kellő figyelmet. A történetírásban elsődleges (primer) forrásként kezelt eredeti kéziratok, jelentések, levéltári iratok természetesen nélkülözhetetlenek a hasonló jellegű munkák hitelességére nézve, feltárásuk azonban rendkívül időigényes, az időráfordítás mellett egyben kellő szakismeretet (pl.: forráskritika) is igényel. A kötet egyik fő érdeme ezeken túl a szakirodalmi és a könyvtári-könyvtárosi módszertani munkák felhasználása, illusztrálása, s az olvasók számára is érthető formában való közlése. Mindezekon túl nem egyszerűen helytörténeti alkotást vehetünk kézbe: a szerző nem gondolkozhatott egy te-

lepülésben, részben a volt Rimamurány-Salgótarjáni Vasmű Részvénytársaság nem egy helyben lévő gyár- és bányatelepeinek könyvtárai, olvasókörei, részben a város környéki intézmények miatt. A második kötet ugyanakkor - főként a jelenkor kistérségi szemléletét, azok hatásait tekintve – szintén több regionális síkon kell, hogy képet adjon a megváltozott viszonyokról, művelődési lehetőségekről (városi, községi könyvtárak, települési könyvtári szolgáltató helyek).

A könyv szerkezeti felépítését tekintve négy nagyobb egységre osztható: a bevezető és ajánló rész után ez a kötet sem mellőzi Ózd város vázlatos bemutatását, kiemelve az oktatás és a művelődés helyzetét. Az egyesületi mozgalom kezdeteit, illetve az Olvasó Egylet első negyedszázadát összefoglalva ezt követően a könyv történeti része a dualizmustól egészen 1949-ig vezeti le annak történetét, az ózdi munkások és lakosok olvasási kultúráját, valamint a könyvtárosi munka feladatait. Az olvasmányos, gyakran szó szerinti (és korrigált) forrásközlésen túl a mű mindvégig keretbe ágyazza mondanivalóját, utalva a háttérben zajló, sokszor befolyásoló jelentőséggel bíró társadalmi és politikai változásokra. A mintegy 100 oldalas, táblázatokkal és grafikonokkal ellátott áttekintés szakszerűen ír a könyvtárhasználat, továbbá a könyvtárosi munka egyes feladatairól (gyűjteményszervezés, feldolgozás, állományfeltárás, könyvjegyzék-készítés, ellenőrzés, selejtezés, állományvédelem). Az Olvasó Egylet mellett a függelék rövid ismertetőt ad az ózdi Tiszti Kaszinó könyvtárára, majd a Borsodnádasdi Munkás Olvasó Egylet könyvtára, a bánszállási, a farkaslyuki, a járdánházi és a somsályi bányatelepi Olvasókörök bemutatása következik. A zárórész már a város környéki települések könyvtárkultúrájának legfontosabb történeti adatait tünteti fel, végül a könyv szöveges fejezeteinek végén részletes bibliográfiát és rövidítésjegyzéket találunk.

A kötet közel egyharmadát kitevő, közel 60 oldalas (!) képjegyzék tematikus bontásban közöl színes fotókat, valamint az eredeti anyagok, dokumentumok és tablók képeit. A szöveggörnyezethez igazodva a kronologikus sorrendet követi, képaláírásai pedig ténytérűek. A 290 darabot megközelítő állománya pótolhatatlan, legtöbbször mások számára el nem érhető vagy még eddig nem látottakat rögzítő forrásgyűjtemény, a kötet tartalmához szorosan és több esetben közvetlenül illeszkedik; utóbbi alól csak a legújabb korra vonatkozó képek a kivételek (pl.: a 120 éves évforduló eseményeinek bemutatása), amelyek inkább a következő kötet anyagához kapcsolódnak illusztrációként. Bánfalvi Lászlóné könyve részét képezi térségünk művelődéstörténeti, illetve Ózd város és térsége modern szemléletű helytörténeti irodalmának, formailag és stilisztikailag igazodva a történettudomány ezen ágának követelményeihez. A kötetet Dr. Bényei Miklós kandidátus lektorálta.

FARKAS PÉTER **AZ ÓZDI VÁROSI MÚZEUM NÉPRAJZI** **GYŰJTEMÉNYE**

Az 1994 óta városi múzeumként működő intézmény már a nevével utal gyűjtőkörének jellegére. A város és környezete, szűkebb és tágabb értelemben vett vidékének történeti, történelmi, művészeti, régészeti és életmódbeli hagyatékának, múzeumi értelemben vett értékeit hivatott, feldolgozni és bemutatni, a jövő számára megőrizni. Az erre irányuló igények már jóval a múzeumunk alapítása előtt felmerültek.

Vidékünkön a korai honismereti jellegű, helyi gyűjtések koncepciózus irányítása Lajos Árpád és Bodgál Ferenc nevéhez fűződnek. A Miskolci Herman Ottó Múzeum munkatársaiként felfigyeltek a vidéken lévő, kihalófélben lévő hagyományokra, a sok esetben már eredeti funkciójától megfosztott tárgyakra, amelyek megőrzése időszerű feladatnak tűnt. Tervük megvalósításához sikerült olyan partneriátust kialakítani, amely hathatósan végezte a gyűjtőmunkát a helyszínen, ismerve a megfelelő forrásokat, amelyekből merítve létrejöhettek az a gyűjtemény, amely a mai városi múzeumban lévő néprajzi anyag törzsét alkotja. A gyűjtési koncepció területileg kiterjedt Ózd tágabb környezetére is, de elsősorban a napjainkra kialakult városterület határain belül szorgalmazták a rég múlt, (vagy bizonyos indokolt esetekben a közelmúlt) történeti emlékeit őrzésre, feldolgozásra összegyűjteni. Ebben nagy szerepe volt Dobosy Lászlónak, aki tanítványaival nem csak gyűjtötte, hanem a folyosókon, tárlókban be is mutatta a tárgyakat. Ezek nagy része a múzeumunkba került.

Az adományozóknak köszönhetően pedig a tárgyak a maguk valójában válhattak közkinccsé. Soltész József, aki részt vett a grandiózusnak mondható Bakó Ferenc-féle palóckutatásban is, felajánlásával jelentősen hozzájárult a néprajzi gyűjtemény gyarapításához, többek között a Bélapátfalván készült cserépedényekkel, ami az itt élő emberek számára fontos értéktárgy volt.

A textilek, a viselet vonatkozásában pedig Kovács Tibornét említeném meg, a barkó viselet néhány darabját és értékes textilmunkákat adományozott, amelyek egy jelentős része családon belül hagyományozódott rá.

Faggyas István Kelemér egykori világához való kötődése nem csak a képzőművészetében mutatkozik meg, hanem abban a sokrétű gyűjteményben is amelyet a múzeum rendelkezésére bocsátott. Figyelme a polgári életmód mellett a népi mesterségek, állattartás, cserépedények, textilek jellegzetes darabjaira is kiterjedt.

KIÁLLÍTÁSOK

A múzeumi látogató, ha a néprajzi gyűjteményünkre koncentrálja figyelmét, három termet szoktunk a figyelmébe ajánlani. Első állomásaként a kenderfeldolgozást és szövést, illetve a fazekasmunkát, cserépedényeket bemutató kiállítást, amit a háztartásban egykorvolt famunkák és hímzések követ, a népviselet, paraszti öltözék jellemző darabjaival. A termék kialakításánál az egykor élt emberek díszítőkedvének

Részlet a cserépedényeket és a kenderfeldolgozás eszközeit bemutató kiállításból

falusi emberek használták. A harmadik pedig a Faggyas István gyűjtemény részét képező- elsősorban a pásztorkodással, állattartással összefüggő darabok megtekintésével zárul.

A következőkben néhány tárgyat ajánlok az olvasók figyelmébe, mintegy íze- lítő gyanánt a kiállítások megtekintéséhez.

TEXTILEK

Az installációk és eredeti tárgyak segítségével a vágott, vagy nyítt kender gerebenezésétől kezdve látni azt a hagyományos munkafolyamatot, ahogyan a növényből feldolgozásra került anyag lesz. A textil- nemű életében a következő fázis, amikor azt díszítés egészíti ki. Vidékiünk alkotó tevékenységének legalapvetőbb, mondhatni „minimumformája” a monogramos díszítés. Ezek különböző színűek, kissé eltérő stílusúak – tehát tipikusak ezen a vidéken. Erre- felé leginkább a cinóber és a piros árnyalata- it kedvelték legjobban a nevek kezdőbetűi- nek hímzéséhez használt fonalak kiválasztá- sakor. Zsákon, hamvason, ingvállon fordul elő – nem ritkán – a három nagybetű, ami a ragadványnevek meglétéről tanúskodik.

A mindennapi használatra szánt vászon- nak az ún. vert csík volt az egyetlen éke. Jó- val tartósabb volt, mint a hímzett, vagy akár a felszedett díszítés. Ilyen vertcsíkosak vol- tak a szakajtkendők, vagy a tárlókban meg-

Sík aranyos párta

reprezentálása volt a fő irány. Az így bemutatott motívumkincs jellemzi a vidék ízlésvilágát, érzékelteti azt a művészeti értéket, amely a tárgyat sok esetben gyakorlati funkciója fölé emeli, függetlenül attól, hogy ügyeskezű falusi ember, vagy specializált iparos készítette azt. A közös bennük, hogy egykoron mindet az Ózd környékén élő

Női ingváll és szoknya Ományból

szokás használni. Jellegzetes textil még a hamvas, amely tulajdonképpen egy hordeszköz. Múzeumokban ritkán látni a középső teremben elhelyezett halottas terítőt, amely ízlésesen hímzett, nagy méretével vonzza a belépő tekintetét.

tekinthető vetőzsákok is. A textilművek sta-
ffrúngként, vagyis a házasodó ifjú asszony
kelengyéjeként, az asztalos készítette ládá-
ban került az új családjához. A ruházat ezen
darabjai szintén kiállításra kerültek. Ilyen a
típusában legtöbb darabot számláló ingvál-
lak sora, amely hímzett díszítéseivel több va-
riációban látható.

Az előkészítés fázisán átesett darabok kö-
zül említeném meg azt a gombolható, fehérít-
tett anyagból varrott, fehér cérnával hímzett,
három oldalán rávarrott csipkeszegéllyel dí-
szített párnahajat, amit Kovács Tiborné ado-
mányozott saját örökségéből a múzeumnak.
Ezt a reprezentatív darabot hagyományosan csak
a szülés után húzták fel. Jelentősége az átadó
közlésében benne rejlik: „Minél gazdagabb
volt a díszítés annál tehetősebb volt a gazdá-
ja”. A jövőben tervezzük még egyebek között
a kiállítását annak a *négynyites surc*-nak is,
amit tésztagyúrásnál használtak három em-
beröltővel ezelőtt a nők a hegyháton lévő
Ományban. Egyes falvakban hűvösebb, télie-
sebb időkben, viselték a nők azt a gyapjú
nagykendőt, amit a nyakukba, hátukra vetve,
elől keresztbe téve, derekukon megkötve volt

CSERÉPEDÉNYEK

Mivel Ózd vidékén nincs kialakult fazekasközpont, így a kereskedelem, árucere
folyamán jutott el ide egy-egy jellegzetes cserépedénytípus. Ilyen, az eredendően hét-
köznapos használatot betöltő típusos gömöri fazekasedények, korsók, szilkék, butel-
lák. Mind közül a legdíszesebbek, így funkcióbeli előkelőséggel is bírnak a bélapát-
falvi edények. A bélapátfalvi kőedénygyár az 1800-as évek közepétől az 1927-ig mű-
ködött, díszítő motívumai közül a legjellegzetesebb az ún. *pour pour* rózsza, amit *pa-
rasztrózsának* is neveztek. Vannak kiemelt alkalomra kevesebb számban készült da-
rabok is. Ezeknek a festése árul el némi információt.

Az 1896-ös évszám tűnik fel az egyik edényen, valamint a felirat: Ezredéves ki-
állítási Emlék. Egy másik pedig azt bizonyítja sablonos betűivel, hogy a bélapátfal-
vi termékek szórás körzetét is elérte az 1800-as évek végére széles körben elterjedt
Kossuth kultusz. Az „Éljenek a komák” feliratú edényben egykoron gyermekágyas
asszonyhoz vitték az ételt. 1, 3, 4 részes lehetett eredetileg a készlet, amit sajnos

nem sikerült még a múzeum számára megszerezni. Hozzá tartozott a hasonló edényeken kívül a fedél, illetve az azokat összekötő szalag. A fülén barna, raffozásos díszítés található. A porzókon ívelt vonalkázás, a levél erezete árnyaltabb, mint a többi kompozíciós részleten. Szintén bélapátfalvi az a pálinkás butella, amelynél a talprész megfogalmazása barokkos jegyeket visel magán. Aszimmetrikus virágkompozíció jellemzi, realisztikus a levél és a védjegyek számító pour-pour rózsza kialakítása. A szóban forgó stílushoz nagyon hasonló a következő, hollóházi gyárban készült darab, azonban, ha tüzetesebben megvizsgáljuk eltéréseket tapasztalhatunk. Három sablonos, csonka „máltai” szegfű van a peremén.

Cserépedények, és a dereski fazekasmesterről készült fotók

Elnagyolt pour-pour rózsza a fő, és az ismétlődő motívum is. A rózsza kivételével a perem teljes egésze sablonos. Vastagabb és könnyebb az anyaga, mint az apátfalvi tányéroké. Nyersebbek és homogénebbek a színek. Levegősebb az elrendezés,

viszont jobban befogja a rendelkezésre álló felületet a bélapátfalvihoz viszonyítva. Az akasztóhoz képest fejjel lefelé van a rózsza, ami szintén nem jellemző.

Kultúrtörténeti érdekességnek számít, hogy az egykoron kiemelkedő infrastruktúrával rendelkező Farkaslyuk egy saját cserépedényüzemmel is rendelkezett. Attól függetlenül, hogy az itt előállított termékek minőségileg nem vehették fel a versenyt a nagy gyárakkal, jelentősnek volt mondható a kereslet irántuk. Mindemellet az önellátást is prezentálja, hogy a szénbányászat egyik „mellékterméke” lett ez a bizonyos, súlyáról és barna mázas, többnyire kék, zöld virágmintás sablonfestésű, cserépedény amely a kiállításon látható. Az üzem a hét egy nap-

Gömöri edények, és a szövés néhány eszköze

ján volt nyitva az iparban dolgozók előtt, azonban azzal a kedvezménnyel szolgált, hogy nem kellett készpénzben fizetni érte, hanem a családfő keresetéből vonták le az árát.

Az 1923 és 1935 között termelő farkaslyuki fazekasműhely fokozatosan alakult át gépesített faktúrává. A belpátfalvai kőedénygyárból leszerződött Hepka János nevű fazekasmester idővel egyre inkább a tömeggyártásra törekedett. Az agyag gyúrását géppel végezték, a virágcserépeket, az egyszerűbb háztartási edényeket formákban mintázták. A mester mellett állandóan dolgoztak segéd és betanított munkások is. A tömeggyártás már az ő feladatuk volt. Az egyedi háztartási eszközök, és a dísz tárgyak megformálását mindig a mester végezte. A jelentősebb dísz tárgyak tervezése a bányatelep asztalosműhelyében dolgozó Vass Lóránd mintaasztalos mester feladata volt.

FAMUNKA, ÉS EGYÉB FARAGÁSOK

A gömöri háziipar nem csak a fazekasmunkáival képviselteti magát gyűjteményünkben, hanem az oly' sok néven ismert, igen elterjedt távoli történelmi korban gyökerező- ácsolt ládával is. A geometriai díszítésű szuszék, már tipikus hasáb alakjáról is ismerős lehet még a távolabbi vidékről idelátogatók számára is. A funkcióbeli változáson átesett bútordarab még sokáig a vidéki háztartások része volt. Annak ellenére, hogy a specializálódott asztalosközpontok a 18-19 sz. fordulójára már jelentős mennyiségben állították elő a parasztság bútorait, sokáig ragaszkodtak ehhez a típushoz.

A mindennapi, vagy gyakran használt tárgyakat is a legtöbb esetben díszítették. Ezek is – mint a már említett textilek esetében –, gyakran monogrammal jelöltek. Ajándékba szánt tárgyaknál a díszítettség gyakran a használhatóság, a funkcionalitás felé emeli értéküket. Például a különböző alkatrészek aprólékos kidolgozásával, a különösen szép kivitelezésű, olmozással gazdagított kerek guzsaly is minden bizonnyal házassági ajándékként került első tulajdonosához. Ezeket azonban nem mindig a falusi emberek készítették.

Mivel egykoron jelentős volt a fafeldolgozás vidékünkön, az ácsolt bútorok használata is nagy számban fordult elő. Ennek köszönhetően került egy-egy jellegzetes darab a múzeumba is. Ilyen az az ácsolt asztal, amelyenél szögek nélkül csapolással rögzítették a különböző részeket. Szemrevaló a díszesen faragott háttámlájú, kissé rokokós „paraszt-szék” is, ami szintén

Ács munkák, faragások

ácstechnikával készült. Háttámlája fűrészeléssel került kialakítása, és domború faragással díszítették.

A gazdálkodás vidékünkön az állattartásra helyezte a hangsúlyt. Az erdők a makkoltatást, a rétek mezők a legeltetést biztosítottak a jószágoknak. Az ebből adódó munkavégzés jellemzője adja az alkotás lehetőségét. Amellett, hogy a jószágra figyelni kellett, volt olyan időszak, amikor „a két kezük szabad volt”, és ilyenkor faragással kötötték le azt. A Nógrád megyei palócok mesterei voltak a pásztorfaragásoknak, így egy-egy technikai bravúrral készült forma vidékünkön is beolvadt a motívumkészletbe, amelyek a kereskedelem kapcsán kerültek érintkezésbe a helyi ízlésvilággal. Ezért kapott helyet múzeumunkban a datált, csuklós támlájú pad, amelyet különösen a Mátraalján kedveltek, azonban vidékünkre is eljutott. A bútordarabnak a beszédes „rengő” nevet adta a népnyelv.

A gyakran évekig tartó katonaszolgálat után feljebbvalójuknak, katonatársuknak emléktárggyal kedveskedő alkalmi faragók készítették azt a borotvatokot, illetve tükröst amelyek az említett ácsolt asztal lapján láthatóak.

A néprajzi gyűjteményünk még messze nem teljes. A hagyományos öltözék darabjai, vagy szőttesek, hímzések, illetve pásztorfaragások, cserépedények terén úgy érzem bővíthető lenne a kiállítások repertoárja.

Ezúton is szeretnék a múzeum nevében köszönetet mondani a tárgyadományokért, és biztatni mindenkit, hogy közös munkával igyekezzünk minél többet megőrizni kulturális értékeinkből.

IRODALOM

- Csiffáry Gergely: A bélapátfalvi keménycserép. *Studia Agriensia* 8., Eger, 1997.
Dobosy László: Szedetttes szőttesek a magyarországi gömörben. *Gömör Néprajza* IX. Debrecen, 1987.
Fügedi Márta: Borsod-Abaúj-Zemplén Megye Népművészete. Herman Ottó Múzeum, Miskolc, 1997.
Paládi -Kovács Attila: A Barkóság és népe. Herman Ottó Múzeum, Miskolc, 1982.

VAN UTÁNPÓTÁS!

Pályázatomban Bán Bódi Aladár életútját dolgoztam fel, aki még a háború után járt az ózdi gimnáziumba. Dolgozatomban a felvidéki magyar teológus viszontagságos életútját, a háborús, majd 1956-os időket, hazatelepülését Balogtamásiba, írtam meg.

Mivel sokat járok a történelmi Gömörben, így közel állt hozzám a néprajzos gyűjtő életútjának megismerése. Külön kitértem gyűjteményére, melynek nagy része ma már a rimaszombati múzeumban található.

Aladár bácsi egész életét példaértékűnek tartom a mai fiatalok számára is, hiszen egy igen nehéz történelmi korszakban hol Magyarországon, hol Csehszlovákiához, hol Szlovákiához tartozva mégis meg tudott maradni tisztán gondolkodó, az értékeket képviselő magyar embernek.

*

A József Attila Gimnáziumban 1996 óta működik a honismereti kör, melyhez azóta minden évben újabb és újabb tanulók csatlakoznak. Kezdetben még Nagy Károly segítette munkánkat, majd halála után a megyei honismereti szövetség támogat bennünket.

Minden évben szép eredményeket értek el tanítványaink az ózdi honismereti pályázaton, ill. a megyei Istvánffy Gyula gyűjtőpályázaton is. Több pályázatot adtunk be, melyekkel rendszeresen nyertünk kisebb-nagyobb összegeket. A pályázati támogatásból a gimnáziumban kialakítottunk egy honismereti-helytörténeti tantermet.

Kiemelt kutatási területeink: családtörténet, háborús visszaemlékezések, hadifoglyok visszaemlékezései, temető regisztráció. Jelenleg a történelmi Gömör vármegye kutatásával foglalkozunk.

Iskolánk tanulói több ízben részt vettek a megyei honismereti szövetség által szervezett táborban, ahol régészek, történészek tartottak előadásokat, ill. több miskolci temető feldolgozását végezték el tanulóink. 2004-ben szintén pályázati pénzből a honismereti körünk tanulói részt vettek egy ásatáson, ahol az ásatásvezető régész előadása nyomán az őskortól a római korig terjedő régészeti telepet jártak be, kutattak fel.

Honismereti körünk büszke arra, hogy két tanulónk, Illés László és Kovács Lívia pályázatát a Magyar Nemzeti Múzeum archiválta, ill. az országos honismereti pályázaton is díjazták munkájukat.

Jelenleg egy kirándulást készítettünk elő a Felvidékre, ahol Árpád-kori emléket, il. a II. világháborús katonasírokat járunk végig a Szilicei-fennsíkon.

Goretity Dániel a József Attila Gimnázium hatosztályos tagozatának tanulója, a „Balogtamási gyűjtője” című pályázat szerzője

Tuzáné Mák Zsuzsanna

HALOTTAINK

Id. Vass Tibor

1922. november 1-jén született az Ózd melletti Sajóvárkonyon. Szülei egyszerű munkás emberek voltak. Fiatal éveit az Ózdhoz közeli Farkaslyuk-bányatelepen töltötte, ahol édesapja fa mintakészítő asztalosként dolgozott. Itt ismerkedett meg a bányászok küzdelmes életével. Az ott szerzett személyes tapasztalatai végigkísérték egész életét. Édesapját közben áthelyezték Ózdra a Vas- és Acélgyár asztalosműhelyébe. Majd a család is Ózdra költözött, ahol munkás-lakást biztosítottak számukra az Újtelepen.

Nagyon fiatalon 17 éves korában -amikor a putnoki Polgári iskolában befejezte iskolai tanulmányait - 1939. június 26-án kezdte meg a munkát az ózdi Vas- és Acélgyárban. Kezdetben a gyári gépműhelyben dolgozott.

Sajnos a második világháború a továbbtanulás-lehetőségétől megfosztotta.

1944. december 1-jén az ózdi gyár hadiüzemi parancsnoksága bevonultatta Salgótarjánba, mint az ózdi Vas- és Acélgyár hadiüzemi munkását. Salgótarjánban a 763/10-es munkásszázadba osztották be. December 18-án az esti órákban tudomást szereztek társaival arról, hogy másnap reggel századukat Salgótarjánból Losoncra, s onnan az országból külföldre viszik. Ezért december 19-én hajnali 4-kor megszöktek és gyalog indultak hazafelé Ózdra. Útjuk során másnap /december 20-án/ súlyosan megsebesült, s hadirokkant lett.

Felépülése után 1945. májusától az ózdi gyárban, a gyári műhely üzemirodáján folytatta munkáját. 1948-1950-ben a gyár kulturális osztályának volt a vezetője. Erre az időszakra esett az új művészeti csoportok megalakulása. Ekkor hozták létre a felnőtt és az Ifjúsági Képzőművészeti Kört. A felnőtt kör vezetője: Kunt Ernő, az ifjúsági Szabó Sándor lett. Megalakult a felnőtt népi tánccsoport Adorján Lajossal az élén, az ifjúsági Kádár Kata csoport pedig Kruppa Erzsébet vezetésével. Régészeti csoport is alakult, melynek vezetője Rozsnyai Márton volt.

Majd ezt követően 21 éven keresztül az Igazgatóság termelési apparátusában műszaki előadói feladatokat látott el. Közben 1960-ban kohász technikus képzést szerzett. Munkája során volt egy olyan időszak, amikor feladatához tartozott a gyárban a sajtótájékoztatás. Az Ózdra érkező újságírók állandóan érdeklődtek a gyár jelene mellett a múltjáról is. A megfelelő tájékoztatás érdekében ezért kénytelen volt behatóan foglalkozni a gyári események mellett az Ózdi Kohászati Üzemek kialakulásának és fejlődésének főbb mozzanataival. A gyár múltjával való behatóbb foglalkozáshoz a gyermekkori élmények adták a kellő impulzust.

Az 1960-as évek elején került kapcsolatba az ózdi helytörténeti kutatókkal. Néhányan 1962 nyarán elhatározták, hogy ezen túl kollektívan fogják gyűjteni

Ózd és környékének régészeti, településtörténeti, néprajzi és az üzemtörténeti szellemi és tárgyi emlékeit. Még ebben az évben november 9-én 21 fő részvételével létrehozták a Megyei Múzeumok Baráti Körének ózdi csoportját. Az üzemtörténeti csoport vezetésével bízták meg. Rövid időn belül a kohászat múltja iránt érdeklődőkből egy kis munkaközösséget hozott létre. Hozzáálltak a múlt emlékeinek folyamatos gyűjtéséhez, feltérképezéséhez és a gyűjtött anyagok feldolgozásához. Tevékenységükhöz sikerült megnyerniük a gyár vezetőit. Így jutottak önálló épülethez Istenmező térségében, ahol megoldották a szépen gyarapodó gyűjtemény tárolását.

Az 1963-64. évben a Liszt Ferenc Művelődési Központban a „Munkás Akadémia” keretében kohászat történeti tagozatot hozott létre. Ennek szervezője és tagozatvezetője lett. Az 1964-65. oktatási évben a tagok száma 93 főre növekedett. Ezzel jelentősen növelni tudták az üzemtörténeti csoport aktívainak számát.

Időközben nevét Honismereti Körré változtató csoport más kisebb-nagyobb önálló ipartörténeti kiállításokat is rendezett. Sokat jelentett számára, hogy a vállalati fényképész, valamint a dekorációs csoport egy ideig szervezetileg hozzá tartozott. Így a fényképek, makett és különböző tablók elkészítése nem okozott gondot számára.

A kiállítások közül kiemelkedett az „Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesület” 75. évfordulója alkalmából 1967 szeptemberében megrendezett ipartörténeti kiállítás. Ebből az alkalomból már kiállítási leporellót is összeállított. 1970 májusában megemlékeztek az Ózdi Vasgyár 125 éves évfordulójáról. Ezzel párhuzamosan a gyár fejlődését reprezentáló „125 éves az ózdi gyár” című kiállítást rendezte meg a Liszt Ferenc Művelődési Központ emeleti három termében. A kiállítás forgatókönyvét és prospektusát is Ő készítette el. Még ebben a hónapban megnyílt az Ipari skanzen az ózdi „Gábor Áron” Szakmunkásképző Intézet parkjában.

A nagy sikert aratott jubileumi kiállítás anyaga egyelőre raktárba került, de nem sokáig. 1971-ben került sor egy átalakított épületben az állandó jellegű „gyártörténeti bemutató” megnyitására, melyet 1975-ben múzeumi rangra emeltek. Ekkor kapta meg az ózdi „Kohászati Gyártörténeti Múzeum” nevet. Eddig hobbiból foglalkozott ipartörténettel, ezentúl hivatásszerűen, mivel 1971. július 1-jén megkapta a múzeumvezetői kinevezést. Tizenkét évig állt a Múzeum élén. Ez alatt negyven időszak kiállítás rendezésében vett részt és mintegy 140 ezer látogatónak szereztek élményt munkatársaival az állandó és az időszakos kiállítások bemutatásával.

1983-ig irányításával a muzeális értékű gépi berendezések száma az ipari skanzenben négyről tizenkettőre növekedett. Minden évben az októberi „Múzeumi Hónap” alkalmával az első vasárnap délelőttjén „Múzeumi sétát” szerveztek, míg a múzeum épületében a múzeum munkatársaival - „Üzemtörténeti kutatások Ózdon” címmel előadássorozatot rendeztek, ahol az évi kutatásaikról számoltak be.

A Múzeumügy fejlesztése érdekében kifejtett munkássága elismerésül a Parlamentben, 1979-ben „Móra Ferenc emlékérem”-mel tüntették ki. Három évvel később, 1982-ben „Alkotói Nívódíj”-ban részesült az Ózdi Kohászati Üzemeknél végzett munkájáért. 1983 októberében részt vett a Múzeum végleges helyére történő átköltöztetésében, a volt Gyár Úti Általános Iskola Gyár út 10. sz. épületébe. 1983. de-

cember 1-jén nyugalomba vonulásakor ifj. Dobosy László vette át a Múzeum vezetését, mely később Város Múzeum lett.

44 évet töltött az ózdi vasgyárban. A nyugdíjas éveiben sem tétlenkedett. Most jutott csak igazán ideje az elképzeléseinek megvalósítására. Ózd város Önkormányzat Képviselőtestülete az 1991. szeptember 21-i ülésén hozott határozatával október 23-án „Ózd Városáért” kitüntető díjban részesítette. Hely- és ipartörténeti kutatásokkal azután is foglalkozott. A magyarországi múzeumok és a Honismereti Szövetség által kiírt pályázatokra rendszeresen készített munkákat és segítette a hozzá forduló érdeklődőket. Gömör, Észak-Borsod és Nógrád megye vasipara 1808-1881” címmel írt munkájával 218 pályázó közül első helyezést ért el. Az eredményhirdetésre Vácott került sor 1994-ben. Ugyanezen munkájáért még abban az évben Miskolcon Istvánffy Gyula-díj és emlékplakett kiüntetésben részesült, a miskolci Herman Ottó Múzeumban. „Az ózdi nagyolvasztómű története 1906-1996” című tanulmányáért megyei első díjban részesült Miskolcon, 1997 tavaszán. 1997-1998-ban elkészítette az „Az ózdi acélgyártás története” című tanulmányát. 1999-2000-ben felfrissítette az „Ózdi munkáskolóniákról” régebben készített munkáját, melyet Csontos Györgyi fiatal építésszel közösen megjelentettek. Még ebben az évben elkészült „Az ózdi iparvasút története” című munkája is.

Összesen 47 kisebb-nagyobb tanulmánya jelent meg a Kohászati Lapokban, a Technikatörténeti Szemlében, a miskolci Herman Ottó Múzeum Közleményeiben, a Borsodi Levéltári Évkönyvben, a „Lakóhelyünk Ózd” és az „Ózdi Acél” c. Kiadványban. A tanulmányai közül 7 önálló kötetben jelent meg.

Ezek a következők:

Jelbeszéd az ózdi finomhengerműben Miskolc, 1977. 117 l.

A túlélés ára – az ózdi finomhengermű története Ózd, 1996. 109. l.

Rombauer Tivadar a gyáralapító /1803-1855/. Ózd, 1996. 130 l.

Az ózdi acélgyártás története Ózd, 2000.

Az ózdi munkáskolóniák /1861-1970/. Társszerző: Csontos Györgyi Pomáz, 2001. 140 l.

Az ózdi iparvasút története Budapest, 2001. 120. l. Az ózdi nyersvasgyártás története /1906-1996/ Miskolc, 2003. 153. l.

Anekdoták és történetek az ózdi vasgyár dolgozóinak életéből című munkája 2007 januárjában jelent meg.

Hogy ilyen sikereket ért el addigi élete során a honismereti munkában, azt egy megértő, türelmes feleség tette lehetővé, aki a háttérből biztosította a nyugalmat az alkotómunkához.

Öt gyermeket neveltek fel nagy türelemmel és megértéssel, akik közül a két legkisebb folytatja az édesapa tevékenységét. Fia, Tibor az ózdi sporttörténet írásában jeleskedik, Zsuzsa lánya Ózd város és térsége történetét kutatja. Hatodik éve vezeti az ózdi Lajos Árpád Honismereti Kör munkáját.

Édesapám id. Vass Tibor 2007. június 17-én örökre eltávozott közülünk. Hamvait az ózdi Gyári temetőbe helyeztük örök nyugalomba felesége mellé.

Ózd, 2008. február 13.

Döbör Istvánné (Vass Zsuzsanna)

Az ózdi Lajos Árpád Honismereti Kör vezetője

Dr. Faggyas István (1912-2007)

Kiváló helytörténész, festő és grafikus az egykori Gömör megyei község, Kelemér szülötte. A családi gyökerek Erdélybe és Nógrád megyébe nyúlnak vissza, ahonnan az ősök, mint vízimolnárok érkeztek.

Édesapja malmában módja volt megismerni az embereket és szokásaikat. Az egyszerű emberektől a módosabbakig. Innen kapta munkáihoz az inspirációt. Verseket, tanulmányokat, könyveket írt, melyeket saját tusrajzaival és grafikáival, valamint pasztell munkáival illusztrált. Iskoláit Miskolcon, és Pécsen végezte. Katonai szolgálatban

állt 1938-ig. 1945-ben tért haza, majd 1949-ig szülei malmában adminisztrációs munkát végzett az államosításig.

1951-től ózdi lakos. Az akkori politikai viszonyok megakadályozták a jogi pályán való munkáját. Így műszaki pályán dolgozott. 1972-ben a Városgazdálkodási Vállalat útépitő vezetőjeként vonult nyugdíjba.

Egyik alapítója az ózdi Lajos Árpád Honismereti Körnek. Szünideje nagy részét szülőfalujában töltötte, ahol sok embert ismert és azok szokásait is. A régi emlékeit megírta kisebb- nagyobb terjedelemben, melyet rajzaival illusztrálta is. Ózd város díszpolgára lett, GÖMÖRÉRT kitüntetést kapott Putnokon. 2007. április 22-én hunyt el Ózdon.

MUNKÁI:

Népeleti rajzok Debrecen, 1984. Lakossági és templomi ülésrend I. Debrecen, 1990.

A keleméri mohosok Debrecen, 1991.

Fejezetek Putnok múltjából Debrecen, 1992.

A cigányzene GÖMÖRBEN Debrecen, 1993.

KELEMÉR fejezetek a község néprajzához Debrecen, 1986.

Fejlesztés temető a magyarországi GÖMÖRBEN Debrecen, 1988.

Lakosság és templomi ülésrend I. Debrecen, 1990.

Lakosság és templomi ülésrend II. Debrecen, 1991.

Lovak és lovasok Debrecen, 1994.

A Sajó és a Szuha vidékének kismemessége Debrecen, 1988.

Néprajzi munkássága és képzőművészeti tevékenysége is igen jelentős. Nagyon sok kiállítást rendeztek munkáiból Ózdon és a környéken. Az Ózdi Városi Múzeumban Dr. Faggyas István termet rendeztek be gyűjteményéből.

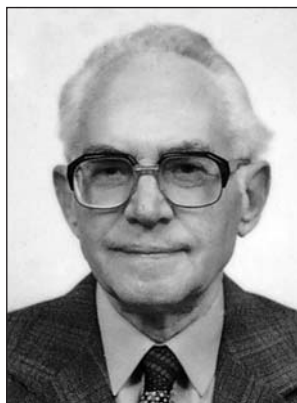

VESZELOVSZKY VIKTOR (1918-2007)

Ha valami nagyon fáj, nehéz beszélni róla, és írni még nehezebb. A történés azonban megmásíthatatlan, 2007. április 30-án, 89 éves korában eltávozott közülünk Veszeloyszky Viktor, az édesapám, a Lajos Árpád Honismereti Kör egyik alapítója.

1918. október 31-én született az ózdi Újtelepen, egy vasgyári tisztviselő gyermekeként. Elemi iskolai tanulmányait az ózdi gyártelepi általános iskolában végezte, majd az akkoriban legközelebbi gimnáziumba, Mezőkövesdre írárták be szülei. Az érettségi után hivatali pályafutása az Ózdi Vas-, és Acélgyárban (RIMA) kezdődött. A Számvevőszégen kapott tisztviselői állást. 1944 végétől két éven keresztül hadifogságban volt, de a művelt, nyelveket beszélő fiatalember minden élethelyzetben feltalálta magát. A háború után induló új élet lendülete őt is magával ragadta. 1947-ben családot alapított, szövetkezeti lakást épített, mérlegképes könyvelői vizsgát tett. Ezután 1978-as nyugdíjba vonulásáig az OKÚ Újítási Irodáján dolgozott, mint újítási és gazdasági munkatárs. Szabadidejében legkedvesebb elfoglaltsága a múzeumok látogatása, a múlt emlékeinek felkutatása volt. Ezért 1962-ben dr. Faggyas Istvánnal együtt felkeresték a miskolci Herman Ottó Múzeumot, hogy tanácsot és támogatást kérjenek Ózd város múltjának kutatásához, és majdan egy múzeum létrehozásához. A Honismereti Kör elődjeként megalakult Múzeumbaráti Kör titkára 1962 és 1969 között Veszeloyszky Viktor lett. Azonnal felvette a kapcsolatot a Néprajzi Múzeummal és 1964-ben, az addig összegyűjtött anyagból szakszerű, palóc néprajzi és népművészeti kiállítást rendeztek. Az ő kezdeményezésére a gyárból leselejtezésre kerülő, régi ipartörténeti emlékeknek számító gépeket a Szakmunkásképző kertjében elhelyezve, ipari skanzen hoztak létre. A Kohászati Üzemekben, a szabadidejében végzett iratsejtezési munkával számos olyan fontos iratot sikerült találnia, amelyek ma a Városi Múzeum anyagát bővítik. 1972-ben a „700 éves Ózd” nevű kiállításra az egri Dobó István Múzeumból és az egyháztól gyűjtött adatokat a Bolyki és Sturmán családokról, és Mekcsey Istvánról. Szerény emberként soha nem vágyott egyéni babérokra, mindig a többiekét segítette a kutatómunkában. A gyűjtőmunka gyalogmunkása volt, aki biztos szemmel fedezte fel az értékeset. Általában ő tartotta a kapcsolatot a partner múzeumok szakembereivel. Kiemelkedő szaktudása volt az éremtan területén, amelyet nagy sikerű előadásokon népszerűsített.

Nyolcvanévesen már nehezen mozgott, és „szobafogságában” régi jegyzetei alapján még megírta hadifogsága történetét. Amikor érezte, hogy testi és szellemi ereje egyre jobban cserbenhagyja, összegyűjtött helytörténeti könyvtárát a Városi Múzeumnak ajándékozta. Az évek során összegyűjtött folyóiratait, a História, a Műemlékvédelem, a Múzsák Múzeumi Magazin példányait rendezve, évfolyamonként akkurátusan, zsinnyel összekötözve elraktározta. Vajon lesz-e valaha, valaki is az utódok közül, aki kibogozza ezeket a csomókat?

Szentmiklóssy Lászlóné Veszeloyszky Viktória

TARTALOMJEGYZÉK

Előszó	5
A Lajos Árpád Honismereti Kör története	6
45 éves a Lajos Árpád Honismereti Kör (temetői beszéd)	20
Újra az Olvasóban!	23
Társadalomtörténeti vizsgálatok a barkóság falvaiban	28
Könyvszemle	43
Korényi Lajos: Zenei élet Ózdon	43
Bánfalvi Lászlóné: Az ózdi könyvtárkultúra története 1.	44
Az Ózdi Városi Múzeum néprajzi gyűjteménye	46
Van utánpótlás!	52
Balogtamási gyűjtője	52
Halottaink	53
Vass Tibor	53
Dr. Faggyas István	56
Veszeloyszky Viktor	57